Μακρυχώρι.

παραβιάσουν την πίσω πλευρά του οχυρού μας σπιτιού και μάλιστα, όπως μάθαμε, σκοτώθηκαν και δύο Τσέτες, που οι άλλοι τελικά τους πήραν και φύγανε. Από τότε ο πατέρας μου, πήρε την οικογένεια μας, την μητέρα μου, εμένα και τη μικρότερη αδελφή μου Ελένη, και μας πήγε στο σπίτι του, στο Μακρυχώρι, μαζί με την βαφτιστικιά τους την Ελένη Μπουρτζόγλου. Εκείνος, καβάλα σ΄ένα ωραίο άλογο και με πιστόλι στη μέση, ανέβαινε κάθε πρωί στα χωριά του και γύριζε το βράδυ κοντά μας.

Σταύρος Χαραλαμπίδης

Οι δικοί μου γονείς ήρθαν μαζί με τους υπόλοιπους από τον Αϊ-Πα της Κωνσταντινούπολης. Ο πατέρας μου ήταν αγρότης, αλλά δεν είχε δικά του περιβόλια. Δούλευε στα περιβόλια του Κυρατζόπουλου. Η μητέρα μου, Δέσποινα Καψούλη, ήταν από καλή οικογένεια, είχε βγάλει και το Σχολαρχείο τότε στη Πόλη. Η οικογένειά της είχε περιουσία κι εκτάσεις μεγάλες. Φύτευαν ογδόντα στρέμματα αγκινάρες και σαράντα στρέμματα αμπέλια. Τους υποσχέθηκαν ότι με την Ανταλλαγή θα τους δώσουν την περιουσία που είχαν, αλλά ούτε το ένα όγδοο δεν πήραν. Μαζί τους έφεραν πολύ λίγα πράγματα, εικόνες και ενθύμια.

Κανάτα από την Πόλη της οικογένειας Βασ. Ιωαννίδη.

Μαρίκα Αρνή

Εμένα ο πατέρας μου, Απόστολος Τιτόπουλος, ήταν Βορειοηπειρώτης που εργαζόταν στην Κωνσταντινούπολη. Ηταν περιβολάρης, είχε μπαχτσέ με τριανταφυλλιές γύρω - γύρω για φράχτη, που με τα τριαντάφυλλα κάνανε γλυκό. Είχε δική του περιουσία, με εργάτες, «γιανασμάδες» τους λέγανε. Έλεγε η μάνα μου ότι για να διαλέξουν αυτούς τους εργάτες τους έβαζαν να φάνε. Όποιος έτρωγε γρήγορα το φαγητό του τον προσλαμβάνανε. Όσοι αργούσαν, τους έδιωχναν.
Η μητέρα μου, το γένος Μαντζούρη, καταγόταν από ένα χωριό της Πόλης που ονομαζόταν Αγιασματάκι, γιατί είχε πολλά αγιάσματα.

Γιάννης Κουλουψούζης

Εγώ γεννήθηκα στη Μάκρη της Μ. Ασίας. Στο Λιβίσι ήταν τα κτήματά μας, είχαμε συκιές. Το σπίτι μας ήταν διώροφο, καινουργιοφτιαγμένο. Είχε μέσα ένα αρχαίο μάρμαρο δυο-τρία μέτρα. Την πλάκα αυτή τη σκέπασε ο πατέρας μου, γιατί φοβήθηκε. Μιαν άλλη, πιο μικρή, την έβαλε πάνω από την πόρτα. Όταν πέρασαν οι αρχαιολόγοι, γιατί περνούσαν και ψάχνανε, ζήτησαν να μπουν μέσα να δουν, αλλά ο πατέρας μου δεν τους άφησε.
Οι Τούρκοι που έμεναν στη Μάκρη ήταν έμποροι, ζούσαμε καλά μαζί τους, πουλούσαν τα προϊόντα τους, ξύλα, σιτάρι, τυριά, βούτυρο μέσα σε τομάρι γίδας, γιαούρτι μέσα σε κουβάδες και αυγά. Οι Έλληνες τους ξεγελούσαν στο εμπόριο, στο μέτρημα ή στο ζύγι. Για το σιτάρι είχαν δυο βαρέλια, ένα ελαφρύ κι ένα βαρύ, με το βαρύ πουλάγανε, με το ελαφρύ αγοράζανε και, όταν διαμαρτυρόταν ο Τούρκος, του λέγανε πως είναι θέλημα Θεού.

Γιάννης Κυπραίος

Κι ο πατέρας μου Παντελής ήταν από τη Μάκρη. Η μητέρα μου, Παρθένα Κυπαρίδου, ήταν από το χωριό Σταυρίν του Πόντου. Ο πατέρας μου γεννήθηκε το 1888. Στο πόλεμο του 1913 πιάστηκε αιχμάλωτος και τον πήγαν στη Ρωσία. Εκεί έμαθε και την τέχνη που ήξερε, εφαρμοστής. Όταν γύρισε, παντρεύτηκε με τη μητέρα μου. Στα χωριά της Μ. Ασίας Έλληνες και Τούρκοι ζούσαν μαζί αγαπημένοι. Οι Τούρκοι καθημερινά δούλευαν για τους Έλληνες.

Τάκης Σιδηρόπουλος

Οι γονείς μου, Γιώργος και Ωραιοζήλη Φωτιάδου, ζούσαν στον Πόντο. Οι Έλληνες εκεί δεν ήταν όλοι πλούσιοι, πρώτοι ερχόντουσαν οι Αρμεναίοι που ήταν έμποροι, οι Έλληνες όμως κρατάγανε όλα τα πόστα. Μόνο ο διοικητής ήταν Τούρκος. Οι γραφιάδες και οι υπάλληλοι ήταν Έλληνες.

Οι φτωχές οικογένειες που είχαν πολλά παιδιά δεν μπορούσαν να τα σπουδάσουν, γιατί τ' αγόρια κυρίως έπρεπε να δουλεύουν για να ζήσουν. Όσα φτωχά παιδιά είχαν ικανότητες να σπουδάσουν, υπήρχε μία επιτροπή, που πήγαινε στους προύχοντες και πρότεινε να τα αναλάβουν. Αναλάμβαναν λοιπόν αυτοί όλη την εκπαίδευσή τους. Γινόντουσαν δηλαδή κάτι σαν πνευματικοί πατέρες τους. Πλήρωναν τους δασκάλους, τα βιβλία, τα ρούχα, κι ό,τι άλλο χρειαζόντουσαν για να σπουδάσουν. Αυτοί πήγαιναν να ρωτήσουν το δάσκαλο, κι εάν το παιδί έπαιρνε τα γράμματα και τελείωνε τα σχολεία εκεί, το στέλνανε στο Πανεπιστήμιο, συνήθως στη Μασσαλία. Από εκεί γυρνούσε γιατρός, δικηγόρος, λογιστής. Όταν το παλληκάρι έφτανε στον τόπο του, φρόντιζαν και για την οικογενειακή του αποκατάσταση. Πολλές φορές τον πάντρευαν με την κόρη ή την ανηψιά τους.

1938. Δεξιά η Ωραιοζήλη Σιδηροπούλου με ποντιακή φορεσιά.

Δέσποινα Χατζιεσέ

Εγώ γεννήθηκα στο Τένεϊ της Νίγδης, ένα χωριό μισή ώρα με το γαϊδουράκι από την πόλη. Ο πατέρας μου έμαθε κουρέας στην Πόλη και, αφού έβγαλε χρήματα, επέστρεψε στο χωριό και παντρεύτηκε τη μητέρα μου που ήταν φτωχή, αλλά πολύ όμορφη. Άνοιξε κουρείο στη Νίγδη και, επειδή πηγαινοερχόντανε στο χωριό καθημερινά, έγινε και ταχυδρόμος. Έβγαζε αρκετά χρήματα, είχε και πολλές γνωριμίες, γιατί το κουρείο ήταν κοντά στις δημόσιες υπηρεσίες. Στο χωριό μας δεν κατοικούσαν Τούρκοι, αλλά μιλάγαμε Τούρκικα, γιατί μας το επέβαλαν. Είχαμε σχολείο και εκκλησία.

Γεθσημανή Βαφειάδου

Οι γονείς μας κατάγονταν από το Προκόπι και ήρθαν πρόσφυγες στην Ελλάδα το 1924. Δεν τη γνώριζαν ούτε είχαν δει ποτέ θάλασσα. Φεύγοντας απ' αυτό το χωριό έφεραν και το λείψανο του Αϊ-Γιάννη του Ρώσου, με το ίδιο καράβι που ταξιδέψαμε εμείς. Τον παππού μας τον έλεγαν Σταύρο Μπογιατζόγλου και είχε φυτείες με αφιόνι. Έρχονταν οι γιατροί από την Ευρώπη για ν' αγοράσουν το αφιόνι για φαρμακευτικούς σκοπούς. Είχε ακόμη μεγάλο εργοστάσιο υφαντουργίας και κατάστημα που πούλαγε τα υφάσματα. Πρώτα ήρθαν ο παππούς και η γιαγιά και μετά ο πατέρας μου Ιωάννης με τη μητέρα μου Άννα Σουισμέζογλου και την αδελφή μου τη Σοφία μωρό.

1922. Στο Προκόπι της Καππαδοκίας. Η Άννα Σουισμέζογλου-Βαφειάδου γνέθει.

Τασούλα Αμπουρίδου

Οι δικοί μου γονείς κατάγονταν από το χωριό Ανακού ή Καϊμακλί της Καππαδοκίας, γιατί έκανε τα καλύτερα καϊμάκια, τα οποία τα στεγνώνανε και τα στέλνανε στην Κωνσταντινούπολη. Παντρεύτηκαν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και σε τρεις μήνες ο πατέρας μου έφυγε στην Πόλη, γιατί, σύμφωνα με τη συνήθεια του χωριού τους, οι περισσότεροι ξενιτεύονταν από δεκαπέντε χρονών στην Πόλη για να δουλέψουν. Η μαμά μου ήταν τότε δεκατεσσάρων χρονών και την πάντρεψαν, γιατί είχαν μείνει μόνες, μάνα και κόρη, και φοβόντουσαν μην την κλέψουν οι Τούρκοι. Έμεινε λίγο με τα πεθερικά της και μετά πήγε στην Πόλη να βρει τον πατέρα μου, που είχε μπακάλικο και σπίτι. Επειδή είχαν κλείσει οι δρόμοι εξαιτίας του πολέμου και της γραφειοκρατίας που υπήρχε για τις μετακινήσεις, έκανε τρεις μήνες να πάει εκεί.

Μου έλεγε ότι όταν ερχόντουσαν οι άντρες από την Πόλη, στρώνανε δύο στρώματα στο πάτωμα, γιατί κοιμόντουσαν κατάχαμα και στολιζόντουσαν με τα τοπικά ρούχα που έπλεκαν κι έφτιαχναν μόνες τους. Μόνο όταν πήγε στην Πόλη, κατάλαβε τη διαφορά στο ντύσιμο. Ο άντρας της την φρόντισε.

Της έραψε σύγχρονα ρούχα, της αγόρασε και κοσμήματα, που εκείνη τα έβαλε και βγήκε φωτογραφία για να τη στείλει στο χωριό. Τότε έγινε θρήνος από την πεθερά της, γιατί πίστευε ότι η νύφη της πήρε τον κακό δρόμο.

Νίκος Δερμοσονιάδης

Ο πατέρας μου καταγόταν από τη Νεάπολη της Καππαδοκίας. Εκεί υπήρχε ένας μεγάλος ελληνικός οικισμός, που σήμερα είναι κατεστραμμένος. Κατοικούσαν όμως περισσότεροι Τούρκοι, που ήταν βοηθητικό προσωπικό των Ελλήνων. Οι άντρες δούλευαν στα κτήματα των Ελλήνων και οι γυναίκες στα ελληνικά σπίτια. Αυτό ίσχυε μόνο στον ιδιωτικό τομέα, γιατί στη διοίκηση, στο στρατό και στην αστυνομία είχαν Τούρκους.

Τασούλα Αμπουρίδου

Η ζωή στην Καππαδοκία ήταν πολύ όμορφη. Οι ελληνικές κοινότητες στην Τουρκία ζούσαν μαζί με τους Τούρκους, αλλά σε χωριστούς, οικισμούς. Οι σχέσεις τους ήταν καλές, δεν υπήρχε κανένα παράπονο ούτε από τους Έλληνες ούτε από τους Τούρκους. Ήταν πολύ αγαπημένοι. Οι Τούρκοι ήταν φτωχοί άνθρωποι και περιμένανε να δουλέψουνε στους Έλληνες για να ζήσουνε και γι' αυτό εργάζονταν μ' ευχαρίστηση ως βοσκοί, θεριστές και γενικά στα χωράφια. Οι Έλληνες πάντως είχαν μεγαλύτερη προκοπή. Κοινά έθιμα με τους Τούρκους δεν είχανε. Μόνο τον Αι Γιώργη πιστεύανε πολύ εκείνοι και τον παρακάλαγαν, όταν είχαν κανένα άρρωστο ή κάποια δυσκολία στη ζωή. Πιστεύανε και σε άλλους Αγίους των χριστιανών, αλλά δεν το λέγανε. Στις θρησκευτικές γιορτές τα μέλη κάθε οικογένειας έτρωγαν όλα μαζί και πριν ξεκινήσουν το φαγητό έψαλλαν το τροπάριο της εορτής. Στις γιορτές κυριαρχούσαν τα τούρκικα τραγούδια, ελληνικά τραγούδια ήταν μόνο τα σχολικά.

Γιάννης Κουλουψούζης

Στη Μάκρη που ζούσαμε, οι σχέσεις μας με τους Τούρκους ήταν καλές. Θυμάμαι είχαμε ένα γείτονα Τούρκο, που ήταν οικογενειακός φίλος, μαζί τρώγαμε μαζί γλεντούσαμε, αυτός μας βοήθησε πολύ. Όταν μας έστειλαν εξορία οικογενειακώς, γιατί κάτι συγγενείς μας πήγαν με τον Ελληνικό στρατό, αυτός μας πήγε με το ζώο του, γιατί εγώ ήμουνα μικρός και δεν μπορούσα να περπατήσω. Κλαίγανε όταν φεύγαμε. Όταν άρχισαν οι φασαρίες, ο πατέρας μου, για να σώσει τα χρήματά του, πήγε κι αγόρασε χαλιά, που τα αποθήκευσε μέσα στο σπίτι μας. είχε και δέρματα, γιατί ήταν τσαγκάρης. Όταν φύγαμε, οι γονείς μου παραδώσανε τα κλειδιά του σπιτιού μας σ' αυτόν, ο οποίος τα πούλησε όλα κι έψαξε να μας βρει στην Ελλάδα, για να μας δώσει τα χρήματα. Τότε ήμασταν στη Ρόδο. Εμείς όμως φοβηθήκαμε να τον συναντήσουμε, γιατί η Ρόδος τότε ήταν σε Ιταλική κατοχή κι έτσι χάσαμε τα χρήματα. Όταν μετά μας έδωσαν την άδεια να πάμε στα μέρη μας, δεν πήγε κανένας.

Τασούλα Αμπουρίδου

Η περιοχή της Ανακού ήταν πεδιάδα, με χωράφια αμμώδη. Το δάσος είχε άγριες βερικοκιές, δεν είχε άλλα δένδρα. Χρησιμοποιούσαν τα φύλλα της βερικοκιάς σαν τροφή για τα ζώα, μαζεύανε τα βερίκοκα και τα στεγνώνανε. Στα χωράφια σπέρνανε μόνο ό,τι ήταν απαραίτητο για το σπίτι. Είχαν και πρόβατα. Το ξακουστό καϊμάκι έβγαινε από το πρόβειο γάλα, το λεγόμενο καϊμακλί. Ωστόσο η οικονομία του κάθε νοικοκυριού στην Ανακού στηριζόταν σ' αυτά που έστελναν οι άνδρες, που δούλευαν στην Κωνσταντινούπολη. Τους έστελναν λεφτά και δέματα με ό,τι άλλο είχε ανάγκη κάθε σπίτι.
Τα σπίτια είχαν ταράτσες. Ο χειμώνας ήταν βαρύς, έριχνε πολύ χιόνι. Οι γυναίκες τότε ανεβαίνανε στις σκεπές να τις καθαρίσουν ρίχνοντας το χιόνι στο σοκάκι. Έτσι τα χιόνια γινόντουσαν βουνά που έφταναν στο ύψος των σπιτιών κι έκαναν σκαλάκια πάνω στο χιόνι για να πάνε στο απέναντι σπίτι.

Κοπέλες από τη Μάκρη της Μικράς Ασίας. Ενθύμιο της οικογένειας Κουλουψούζη.

Γεθσημανή Βαφειάδου

Το σπίτι μας είχε έντεκα δωμάτια μέσα στο βράχο. Η ταράτσα του ήταν βοσκοτόπι. Τα σπίτια τα σκάλιζαν ειδικοί μαστόροι- πελεκητές. Είχαν υπνοδωμάτια και υπόγειο για ψυγείο. Από πάνω ήταν το δώμα. Στην επιφάνεια είχε χώμα. Εκεί έβοσκαν τα ζώα του σπιτιού και γίνονταν οι μάχες με τους Τούρκους. Στο Προκόπι υπήρχε η εκκλησία του Αγίου Βασιλείου, που κάθε κολόνα της χρειαζόταν δώδεκα άνδρες για να την πιάσουν. Εκκλησία πολύ πρωτότυπη.

Τασούλα Αμπουρίδου

Στην Ανακού υπήρχε ελληνικό σχολείο, στο οποίο είχε φοιτήσει η μητέρα κι ο πατέρας μου. Η ποιότητα της εκπαίδευσης ήταν καλύτερη από αυτή της Ελλάδας. Τα σχολεία και οι εκκλησίες χτίζονταν από δωρεές πλούσιων Ελλήνων.Η γιορτή της 25ης Μαρτίου απαγορευόταν και γι' αυτό το σχολείο έδινε έμφαση στη γιορτή των Τριών Ιεραρχών, που γινόταν μεγάλη σχολική γιορτή. Κάποια φορά ο δάσκαλος είχε την έμπνευση να βάλει τα παιδιά να τραγουδήσουν το «Όλ΄ η δόξα όλ΄ η χάρη, άγια μέρα ξημερώνει». Οι Τούρκοι το κατάλαβαν και τον τιμώρησαν μ' εξορία.

Η γλώσσα που μιλούσαν οι Έλληνες στην Ανακού ήταν μια γλώσσα τοπική, που περιείχε αρχαία, απλά ελληνικά και τούρκικα. Κάθε τόπος στη Καππαδοκία είχε λίγο διαφορετική γλώσσα. Δεν ήταν ούτε τούρκικα ούτε ελληνικά. Ωστόσο ξέρανε οι περισσότεροι πολύ καλά ελληνικά και ιδιαίτερα αρχαία ελληνικά.

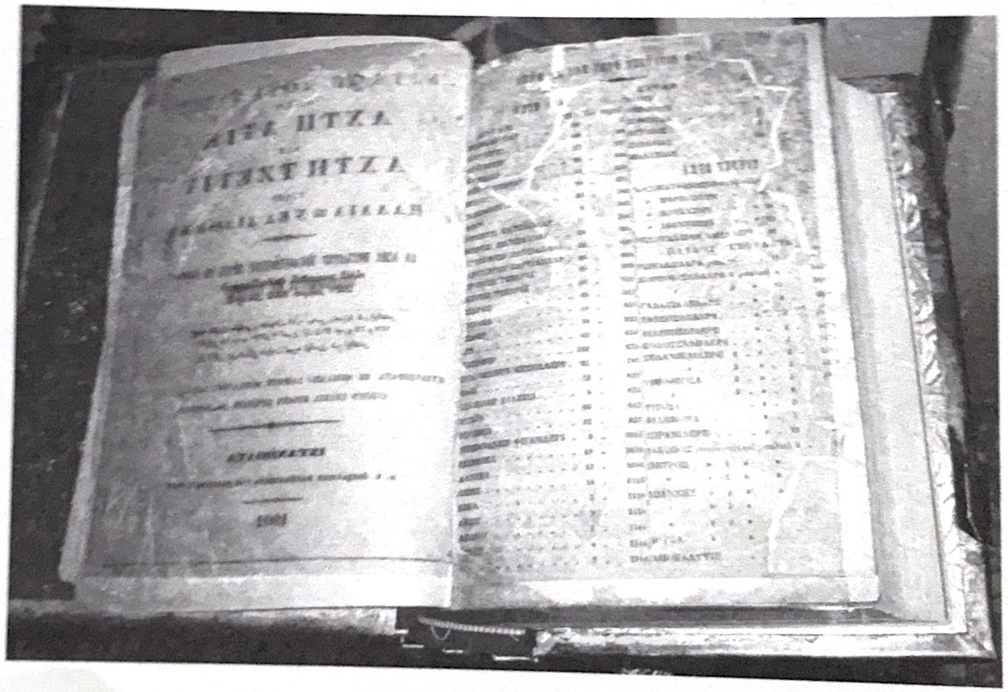

Νίκος Δερμοσονιάδης

Η Καππαδοκία ήταν πυρήνας του χριστιανισμού και του ελληνισμού. Οι Καππαδόκες λέγονται Καραμανλήδες. Είναι σύνθετη λέξη και σημαίνει «μαύρη πίστη», γιατί οι Τούρκοι, αν και προσπάθησαν, δεν μπόρεσαν ν' αλλάξουν την πίστη των Ελλήνων. Ένα από τα μέτρα που πήραν οι Σελτζούκοι Τούρκοι, γύρω στα 1100μ.Χ., ήταν να κόψουν τις γλώσσες των Ελλήνων της Καππαδοκίας από δύο χρονών και πάνω, για να μη μπορέσει να μεταβιβαστεί η παράδοση. Από 'κει προέρχεται και η βαριά καππαδοκική προφορά «χο-χο», γιατί δεν είχαν γλώσσα. Τα καππαδοκικά βιβλία που γραμμένα με ελληνικούς χαρακτήρες, αλλά οι λέξεις ήταν τούρκικες.

Τασούλα Αμπουρίδου

Αυτό γινόταν, γιατί απαγορευόταν στους Καππαδόκες να χρησιμοποιούν την ελληνική γλώσσα. Έτσι κατάφεραν να μαθαίνουν την ελληνική γραφή χωρίς να τους παίρνουν χαμπάρι οι Τούρκοι.

Σοφία Βαφειάδου

Στο Προκόπι ζούσαν μαζί Έλληνες και Τούρκοι αρμονικά, δούλευαν μαζί και πήγαιναν στα ίδια σχολεία. Τα έθιμα του γάμου ήταν, όπως είπαν και πριν, καταπιεστικά και βάρβαρα για τη νύφη, αν τα κρίνουμε με τα σημερινά κριτήρια. Τη νύφη, τη διάλεγε η πεθερά. Έτσι έγινε και με τους γονείς μας. Ο πατέρας μας τότε δούλευε στην Κωνσταντινούπολη, είχε μπακάλικο κάτω απ' τη γέφυρα του Γαλατά. Όταν του είπαν ότι τον αρραβωνιάσανε, έστειλε πέντε πεντόλιρα στη μαμά μου και τρεις ντενεκέδες ελιές. Οι ελιές στο Προκόπι ήταν πιο πολύτιμες από τα πεντόλιρα, γιατί εκεί δεν τις καλλιεργούσαν.

Νυφιάτικα κοσμήματα από την Καππαδοκία, της οικογένειας Βαφειάδου.

Χρυσό δαχτυλίδι της νύφης, από την Καππαδοκία, της οικογένειας Βαφειάδου.

Στους γάμους η μάνα του αγοριού διάλεγε τη νύφη. Όπως έλεγε το έθιμο, μετά το γάμο για δεκαπέντε μέρες το ζευγάρι δεν έβγαινε έξω ούτε και κανείς μπορούσε να τους επισκεφθεί. Μετά πήγαιναν στην εκκλησία και κοινωνούσαν. Η νύφη σε ένδειξη σεβασμού δε μίλαγε στα πεθερικά της για χρόνια μέχρι να της το επιτρέψουν εκείνοι. Όμως έπρεπε κάθε βράδυ να παίρνει το «ντουβρά» (πήλινη λεκάνη) και το πεσκίρι (πετσέτα) και να πλένει τα πόδια του πεθερού. Η μητέρα μου μίλησε μετά από τρία χρόνια, όταν γέννησε το παιδί της, και τα πεθερικά της έκαναν δώρο ένα δαχτυλίδι.

Αγία Γραφή από την Καππαδοκία γραμμένη στα Καραμανλήδικα. Κειμήλιο της Γεσθημανής Βαφειάδου.

Δέσποινα Παπαστεφανάκη

Αυτά πέρασε στον Πόντο και η μητέρα μου Ανατολή Παπουλίδου από την πεθερά της κι ας ήταν πολύ αργότερα, όταν πια είχαν έρθει εδώ. Όταν μεγάλωσα, είπα στη γιαγιά μου «γιατί την παίδευες έτσι την μαμά μου;» Και μου απάντησε: «αυτά είναι κόρη μου τα έθιμά μας».

Φλώρα Κεφάλα

Αυτό είναι νυφικό του 1900 από τη Νίγδη της Καππαδοκίας, που το έλεγαν "τσιπά". Ανήκει στην Ελισάβετ Ζαφειροπούλου, μητέρα της πεθεράς μου, προγιαγιάς της κόρης μου Άννας, που το φοράει τώρα. Είναι καφέ χακί, με μπλε μωβ κέντημα. Είναι κεντημένο όλο στο χέρι από την ίδια τη νύφη. Συνοδευόταν από ποδιά στο ίδιο χρώμα και μαντίλι βυσσινί, στολισμένο με πολύχρωμα λουλούδια που έπεφταν μπροστά στο μέτωπο.

Η Άννα Κεφάλα με το νυφικό της προγιαγιάς της από την Καππαδοκία.

Σοφία Βαφειάδου

Στο Προκόπι τα γεννητούρια γίνονταν μέσα στο στάβλο, σαν το Χριστό. Είχαν ειδικά φτιαγμένο ένα δωματιάκι γι' αυτό το σκοπό, «μουσάντρα» το λέγανε. Όταν ερχόταν η ώρα να γεννήσει η γυναίκα, καίγανε κληματσίδες και με τη στάχτη, απολύμαιναν τη λεχώνα. Μετά κρεμούσανε πεντόλιρα πάνω στο στήθος της για να της κατέβει το γάλα. Έτσι γέννησε κι η μαμά τον αδελφό μου. Όταν έγινε σαράντα ημερών το παιδί της, το άφησε στον πατέρα της και πήγε στην Πόλη, στον άντρα της. Το σπίτι τους ήταν στο Πέραν, εκεί γεννήθηκα κι εγώ. Έκτοτε δεν ξαναγύρισε στο χωριό, αλλά μετά από χρόνια συναντήθηκε με τους δικούς της στην Ελλάδα, όταν έφτασαν εκεί, πρόσφυγες πια από την Καππαδοκία.

Τασούλα Αμπουρίδου

Τα κορίτσια δεν πήγαιναν στην εκκλησία παρά μόνο τα Φώτα. Γλεντούσαν χωριστά οι γυναίκες από τους άντρες, τραγουδούσαν τούρκικα τραγούδια, έπαιζαν ντέφι και κουτάλια. Δε χόρευαν ποτέ άνδρες με γυναίκες, ακόμη και καρσιλαμά χορεύανε γυναίκες με γυναίκες και άντρες με άντρες.
Μεγάλη πληγή για τους Έλληνες ήταν η υποχρεωτική στρατολόγησή τους από τους Τούρκους. Όπλα δεν τους έδιναν, γιατί δεν τους εμπιστεύονταν, γι' αυτό τους έστελναν στα «αμελέ ταμπουρού», όπως ονόμαζαν τα τάγματα εργασίας, όπου έκαναν τις πιο σκληρές εργασίες, όπως κατασκευές

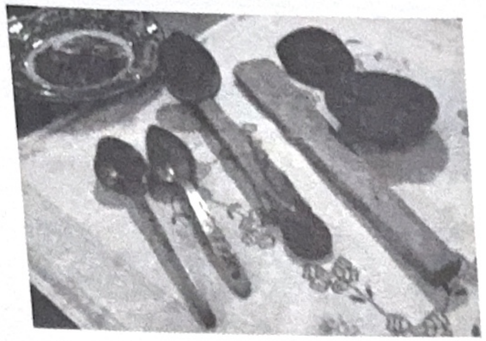

Κειμήλια από την Καππαδοκία της οικογένειας Κεφάλα.

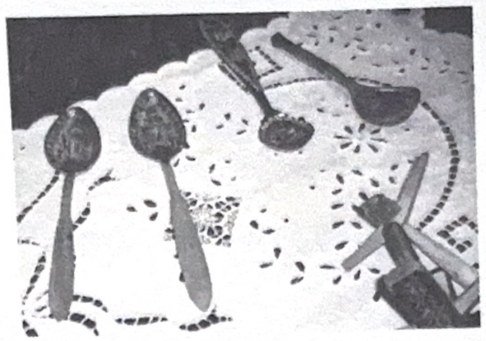

Κειμήλια από την Καππαδοκία της Γεθσημανής Βαφειάδου.

δρόμων και γεφυρών. Συνήθως πέθαιναν από τις κακουχίες. Έτσι πέθανε στα δεκαοχτώ του χρόνια ο αδελφός της μητέρας μου, ο Συμεών.
Επίσης η τοπική τούρκικη εξουσία έπαιρνε μερίδιο από την παραγωγή που είχε το κάθε νοικοκυριό, από τα στάρια, τις φακές, τις πατάτες. Τους υποχρέωναν να τα μαζεύουν σε στοίβες, απ΄ όπου περνούσε ο επόπτης κι έβαζε φόρο περίπου το 1/10. Οι γυναίκες με κουβάδες, που έκρυβαν μέσα στις μακριές σουρωτές φούστες τους, έπαιρναν από τη σοδειά και τη μετέφεραν κρυφά από τους Τούρκους στο σπίτι τους. Γενικά όμως στην Καππαδοκία δε συνέβησαν διώξεις, όπως σε περιοχές της Κωνσταντινούπολης και των παραλίων της Σμύρνης, επειδή ότι η Καππαδοκία βρισκόταν στα βάθη της Ασίας και γι αυτό ήταν αποκομμένη από την υπόλοιπη Μ. Ασία και δεν έφταναν εύκολα οι ειδήσεις για τα γεγονότα.

Γιάννης Κουλουψούζης

Στα μέρη μας, στη Μάκρη, μιλούσαν όλοι Ελληνικά και υπήρχε ελληνικό σχολείο. Όλοι αγαπούσαμε την Ελλάδα, χαιρόμασταν όταν ακούγαμε τις επιτυχίες του Ελληνικού στρατού το 1919. Τραγουδούσαμε τότε θυμάμαι ένα τραγούδι για το Βενιζέλο:

«Βενιζέλε πατέρα της πατρίδος
Ζήτω – ζήτω η λευτεριά
ζήτω κι ο Λευτέρης
το στρατί που βγαίνει
μέσα στην Αγια-Σοφιά»

Θυμάμαι ανεβαίναμε στις μουριές, για να μη μας βλέπουν, και τραγουδούσαμε ένα άλλο:

«Μείνει μείνει μείνει
Τούρκος δε θα μείνει
κι αν μείνει και κανένας,
Έλληνας θα γίνει»

Οι Τούρκοι περιπολούσαν από κάτω, γιατί το 1922 είχε πέσει η Σμύρνη. Εμείς όμως εκεί είδηση δεν είχαμε.

Λουλουδένια

Κάτω από ποιες συνθήκες εγκατέλειψαν τα μέρη τους για να έρθουν εδώ, και πώς έφτασαν στην Ελλάδα;

Βασίλης Ιωαννίδης

Πριν την Ανταλλαγή δημιουργήθηκε μία επιτροπή, στην οποία συμμετείχαν Έλληνες από την ελεύθερη Ελλάδα, Τούρκοι, Έλληνες εγκαταστημένοι γύρω από την Κωνσταντινούπολη και από τους συμμάχους οι Άγγλοι. Η επιτροπή αυτή κατέγραψε τις περιουσίες που άφησαν οι Έλληνες φεύγοντας από την Τουρκία.

Το 1924, που έγινε η «Ανταλλαγή των πληθυσμών», εμείς οι Έλληνες από τα περίχωρα της Κωνσταντινούπολης, συσκευάσαμε ό,τι μπορούσαμε να μεταφέρουμε μαζί μας και συγκεντρωθήκαμε στο λιμάνι του Αγίου Στεφάνου, έξω από την Κωνσταντινούπολη. Μας ανακοινώθηκε ότι έφθασε η ώρα της αναχώρησής μας για τη Νέα μας Πατρίδα. Εκεί ήρθανε φορτηγά πλοία, μας φορτώσανε στ' αμπάρια, με τα πράγματά μας κι άρχισε καινούργια ζωή. Εκτός από λίγα τρόφιμα που είχαμε μαζί μας, έλειπε το νερό. Θυμάμαι που μας κατέβαζαν απ' το κατάστρωμα με σχοινί, σε κουβάδες άγνωστης προέλευσης. Οι περισσότεροι πάθανε εντερικά και κυρίως τα μικρά παιδιά. Εγώ τότε ήμουν επτά χρονών και είχα ένα αδελφάκι λίγων μηνών, το Δημητράκη, που αρρώστησε με εντερικά και μας πέθανε, δίχως περίθαλψη. Αν το δηλώναμε, θα το ρίχναν στη θάλασσα, για ν' αποφύγουν την επιδημία στο πλοίο. Έτσι η μητέρα μας το τύλιξε σε μια κουβέρτα και το κρατήσαμε, ώσπου να ξεμπαρκάρουμε για να το θάψουμε.

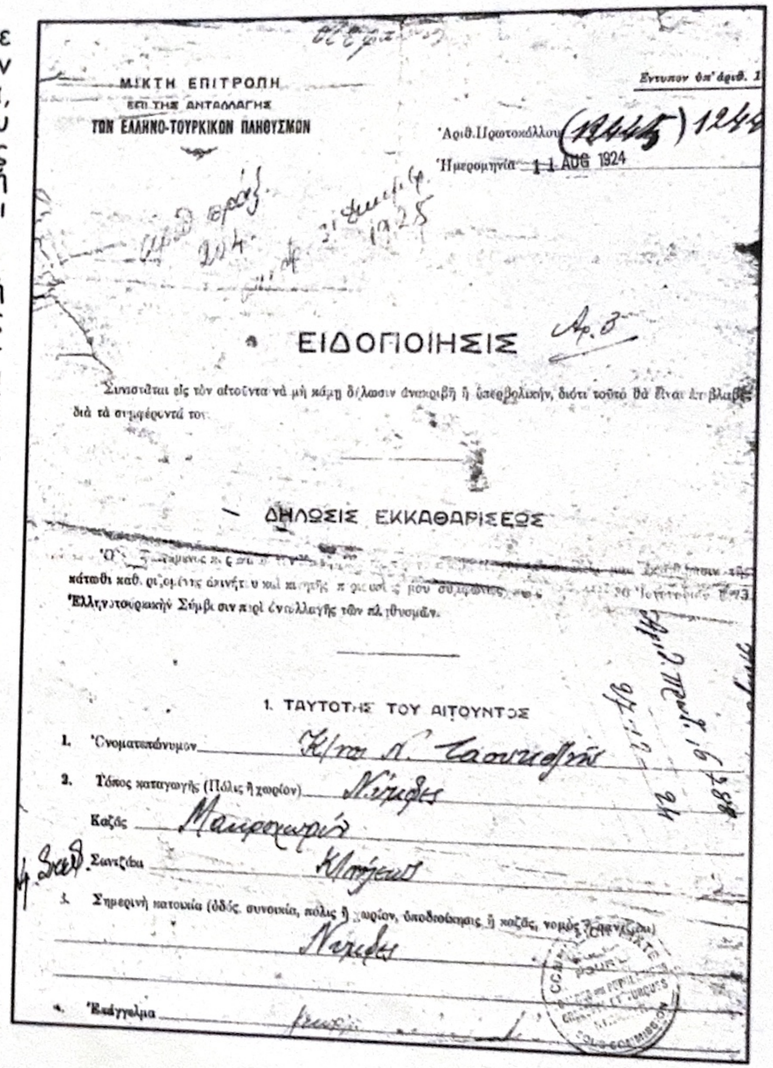

ΜΙΚΤΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ

Έντυπον ὑπ' ἀριθ. 1

Ἀριθ. Πρωτοκόλλου (12445) 1244
Ἡμερομηνία 11 AUG 1924

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Συνιστάται εἰς τὸν αἰτοῦντα νὰ μὴ κάμῃ δήλωσιν ἀνακριβῆ ἢ ὑπερβολικήν, διότι τοῦτο θὰ ἦναι ἐπιβλαβὲς διὰ τὰ συμφέροντά του.

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΕΩΣ

κατάθεσ καθ. ριζ.ρ.ίτης ἀπογρ.φ.ς υ καὶ πα.ρ.ῆς π ρι.υσ.ς μου σ.μφ.ρόντος ... 30 Ἰουνίου 1923 ἐπὶ τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς Σύμβ.σεων περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν πλ.θυσμῶν.

1. ΤΑΥΤΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΙΤΟΥΝΤΟΣ

1. Ὀνοματεπώνυμον Κ/νος Δ. Ταουσιάνης
2. Τόπος καταγωγῆς (Πόλις ἢ χωρίον) Κεσσάρεια
Καζάς Μαυροχωρίτ
Σαντζάκι Κλαζομενῶν
3. Σημερινὴ κατοικία (ὁδὸς, συνοικία, πόλις ἢ χωρίον, ὑποδιοίκησις ἢ καζάς, νομὸς ἢ σαντζάκι) Κεσσάρεια
4. Ἐπάγγελμα ...

"Δήλωσις Εκκαθαρίσεως" της περιουσίας του Κωνσταντίνου Ταουζή από τη "Μικτή Επιτροπή επί της Ανταλλαγής των Ελληνο-Τουρκικών πληθυσμών", 1924.

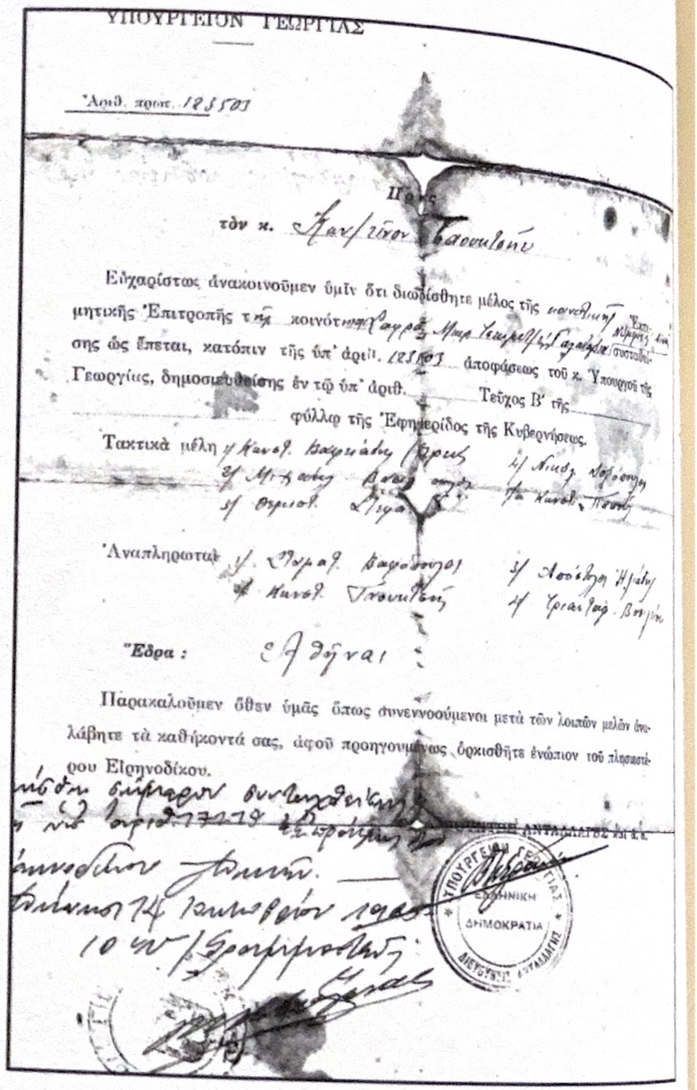

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Ἀριθ. πρωτ. 125503

Πρὸς
τὸν κ. Κων/νον Ταουσιάνη

Εὐχαρίστως ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διωρίσθητε μέλος τῆς ... μητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ... ... σης ὡς ἔπεται, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 125503 ἀποφάσεως τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας, δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. ... Τεύχος Β' τῆς ... φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Τακτικὰ μέλη ...

Ἀναπληρωταί ...

Ἕδρα : Ἐφέσιον

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὑμᾶς ὅπως συνεννοούμενοι μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν ἐνα-λάβητε τὰ καθήκοντά σας, ἀφοῦ προηγουμένως ὁρκισθῆτε ἐνώπιον τοῦ πλησιεστέ-ρου Εἰρηνοδίκου.

...

Έγγραφο του Υπουργείου Γεωργίας προς τον Κωνσταντίνο Ταουζή για το διορισμό του ως μέλους της Κοινοτικής Εκτιμητικής Επιτροπής της επαρχίας Δέρκων, 1925.

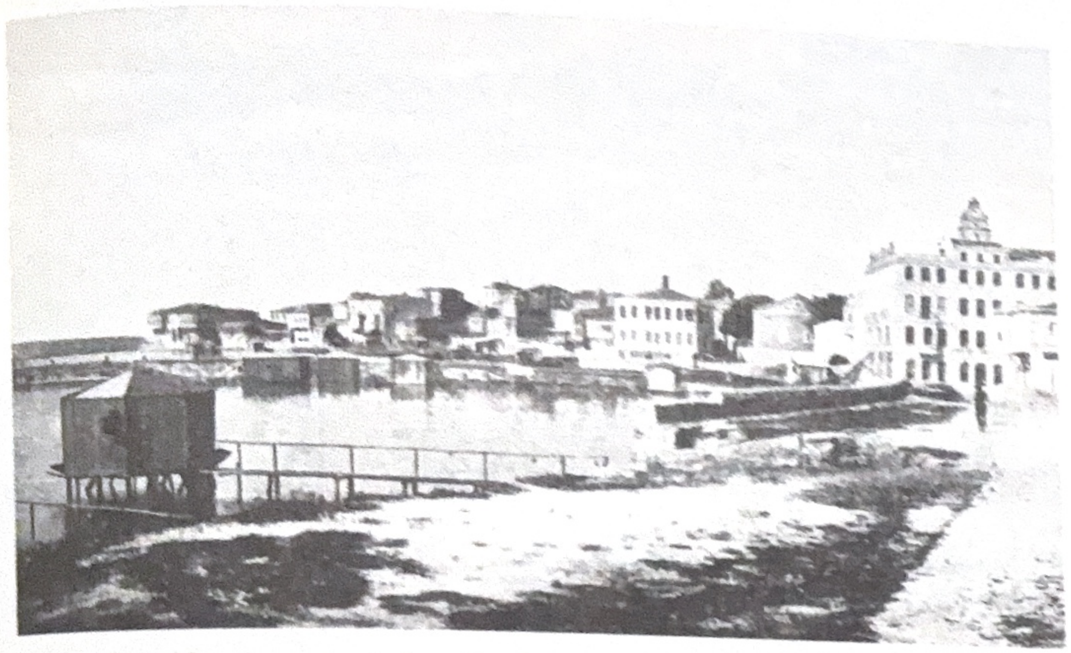

1920. Το λιμάνι του Αγίου Στεφάνου της Κωνσταντινούπολης.

Θανάσης Κωνσταντόπουλος

Οι γονείς μας ήρθαν σαν ανταλλαξιμος πληθυσμός. Ξεκίνησαν αρχές άνοιξης από τα χωριά τους και μεταφέρθηκαν με μεγάλα καράβια από το λιμάνι του Βοσπόρου. Μετέφεραν μαζί τους πολλά ιερά κειμήλια και μερικοί, όπως ο Χαβιαρόπουλος, έφεραν και τα ζώα τους.

Βασίλης Ιωαννίδης

Η οικογένειά μου μετέφερε στην Ελλάδα διάφορα πράγματα σε τρία κασόνια. Νόμιζαν ότι θα εγκατασταθούν στα σπίτια των Τούρκων που έφυγαν για την Τουρκία όπως εκείνοι για την Ελλάδα. Αυτό όμως δεν έγινε. Τα πράγματα που έφθασαν ως εδώ ήταν ένα κομό με νιπτήρα και λεκάνη, μια κανάτα και μια σαπουνοθήκη, που έσπασαν, δύο χαλιά μεταξωτά και κοσμήματα, τα οποία πούλαγαν για να ζήσουν. Κατάφεραν ακόμη να σώσουν τις εικόνες του Αγίου Στεφάνου και του Αγίου Ελευθερίου.

Από την Πόλη, 1777

Τάκης Σιδηρόπουλος

Τους γερόντους και τις εικόνες φέρανε μαζί τους.

Εικόνα της Παναγίας από την Κωνσταντινούπολη

Ο Άγιος Ελευθέριος, της οικογένειας Βασ. Ιωαννίδη

Θανάσης Κωνσταντόπουλος

Πρώτος σταθμός η Θεσσαλονίκη, η Καλαμαριά. Εκεί, άνθρωποι της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας μαζί μ' ένα χωροφύλακα θέλησαν να πάρουν τις παλιές και μεγάλης αξίας εικόνες, που έφεραν μαζί τους οι πρόσφυγες και να τις βάλουν στο Μουσείο. Τότε ξεσηκώθηκαν όλοι, μαζί κι ο πατέρας μας με το γαμπρό του, και κατάφεραν τελικά να τις κρατήσουν. Μετά τη Θεσσαλονίκη ήρθαν στον Πειραιά και από 'κει στον Άγιο Στέφανο.

Η θεία μου η Άννα, όταν έφτασε στην Ελλάδα από την πλούσια συνοικία της Πόλης, το Φανάρι, με δυο μωρά, το Χρήστο και τη Φωτεινή, έζησε κι αυτή στο αντίσκηνο.

Βασίλης Ιωαννίδης

Φτάσαμε πρώτα στη Θεσσαλονίκη, γιατί υπήρχε ανάγκη να εποικιστεί η περιοχή αυτή, που ήταν τα καινούρια σύνορα της Ελλάδας και ν΄αποκτήσει Έλληνες κατοίκους. Μας βγάλανε στην Καλαμαριά, για να καθίσουμε εκεί, στο χώρο της παραλίας, μέχρι να συνεννοηθούνε οι υπεύθυνοι μας, πού θα γίνει η μόνιμη εγκατάστασή μας. Μας έδωσαν ανά οικογένεια από μια έως δυο παλιές κωνικές σκηνές, τα τσαντήρια, να τις στήσουμε, όπως μπορούμε, για να μείνουμε και να προστατέψουμε και τα πράγματα που κουβαλούσαμε. Οι πάσσαλοι στήριξης δεν στερεώνονταν μέσα στην άμμο και όταν, προς το βράδυ, ξεκίναγε να φυσάει ο Βαρδάρης, οι σκηνές μας άρχισαν να ξεκολλάνε από την άμμο, έτοιμες να απογειωθούνε σαν αερόστατα. Έτσι όλη τη νύχτα την περνούσαμε παλεύοντας, πότε να κρατούμε τον κεντρικό στύλο των σκηνών, να μην πέσουνε και πότε να ξανακαρφώνουμε τους γύρω πασσάλους και να προσευχόμαστε μην πιάσει καμμιά καταιγίδα και μας πετάξει στη θάλασσά καθώς γεμίζαμε νερό από τις τρύπες των παλαιών σκηνών.

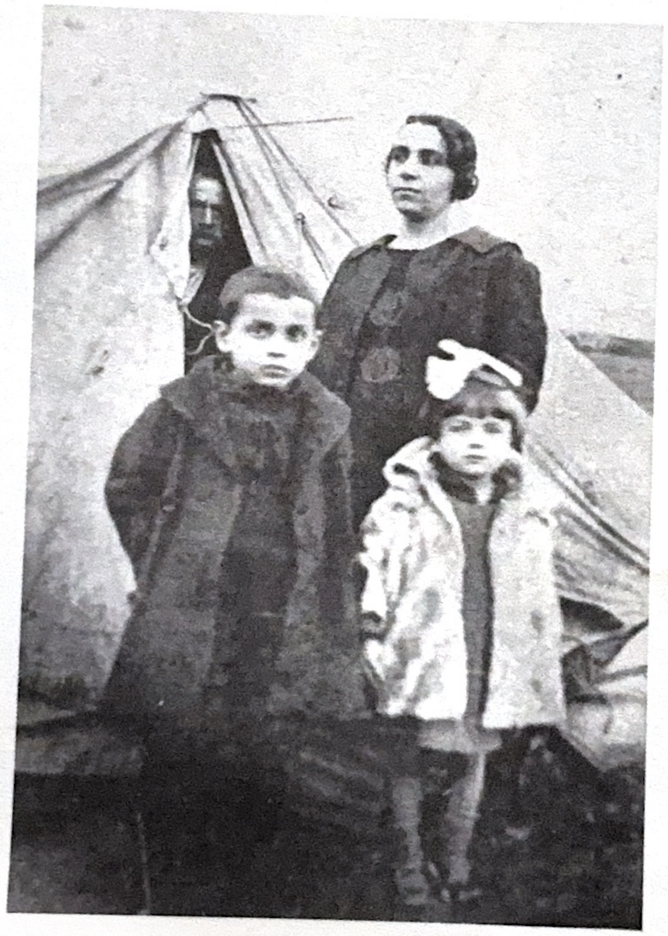

1924. Παραλία της Καλαμαριάς. Οικογένεια Γεωργίου Ιωαννίδη.

Μόλις ξημέρωσε λοιπόν, ξηλώσαμε τη μια σκηνή και την περάσαμε πάνω από την άλλη, κουβαλώντας μέσα και τα πράγματά μας. Στριμωχθήκαμε σε μιαν άκρη, δυο γονείς και δυο παιδιά, για να μπορούμε να φυλαγόμαστε καλύτερα.

Τέλος όλοι εμείς οι πρόσφυγες από τα περίχωρα της Κωνσταντινούπολης φύγαμε με πλοίο από τη Θεσσαλονίκη και φθάσαμε στον Πειραιά, στο απολυμαντήριο. Από ΄κει με τρένο ήρθαμε στον Άγιο Στέφανο, το έτος 1925.

Πόπη Ταουξή

Ο παππούς μου, Κωνσταντίνος Ταουξής, ήρθε στον Άγιο Στέφανο το 1924 με την ανταλλαγή των πληθυσμών. Έφυγαν από την Κωνσταντινούπολη, από το λιμάνι του Αγίου Στεφάνου, περίπου εκατό οικογένειες. Έφεραν μαζί τους έπιπλα, ρούχα, έγγραφα. Κατά τη διάρκεια όμως του ταξιδιού, αναγκάστηκαν να πετάξουν στη θάλασσα ό,τι βαρύ είχαν, γιατί το πλοίο κινδύνευε να βυθιστεί.

Το φέσι του Γιώργου Ταουκτσή

Σπόρους απαγορευόταν να φέρουν, παρόλ' αυτά ο παππούς μου μετέφερε στο φέσι του το σπόρο της μπάμιας που καλλιεργούσαν στις Νύμφες. Το φέσι, μετά, το χρησιμοποιούσαν για γητέματα και θεραπείες.

Αρχικά πέρασαν ένα μήνα στη Θεσσαλονίκη, στην Καλαμαριά. Δεν έμειναν όμως εκεί, γιατί η περιοχή ήταν έλος και δεν μπορούσαν ν' ασχοληθούν με την καλλιέργεια της γης. Οι περισσότεροι στην Κωνσταντινούπολη ήταν κτηματίες, καλλιεργούσαν στάρι, καλαμπόκι, μπάμιες. Μετακινήθηκαν λοιπόν νότια, προς την Αθήνα. Ήρθαν στον Πειραιά, όπου τους κράτησαν ένα μήνα σε καραντίνα για τις ψείρες και τους κοριούς. Κατόπιν σκόρπισαν κι έμειναν για λίγους μήνες σε διάφορες περιοχές της Αθήνας και του Πειραιά.

Μαρίκα Αρνή

Για να φύγουμε από την Πόλη, πήραμε έναν αραμπά και κουβαλήσαμε τα πράγματά μας στο βαπόρι. Μέσα στο βαπόρι συναντήσαμε κι άλλους γνωστούς. Θυμάμαι το Γιάννη τον Πετρίδη που τραγουδούσε, μαζί του τραγουδούσα κι εγώ.

Με το πλοίο φτάσαμε στη Θεσσαλονίκη. Εκεί ήταν και τ' αδέλφια της μάνας μου, στο Τεκελί, τη σημερινή Σίνδο. Είχε όμως πολύ κουνούπι και η μαμά μου δεν ήθελε να μείνει εκεί, γιατί αρρώστησε. Τ' αδέλφια του πατέρα μου είχαν έρθει ήδη στον Άγιο Στέφανο και μένανε στα τσαντίρια, ενώ ο αδελφός της μητέρας μου στο Χαλάνδρι. Αποφάσισε λοιπόν ο πατέρας μου να έρθει με το τρένο για να δει πώς ήταν εδώ. Αφού είδε τον τόπο, γύρισε πίσω, μας πήρε και ήρθαμε όλοι μαζί.

Γιάννης Πετρίδης

Όταν φθάσαμε στην Ελλάδα, εγκατασταθήκαμε αρχικά στο Κιλκίς. Μεταφέραμε ελάχιστα πράγματα μαζί μας, μόνο τα απαραίτητα. Ο τόπος ήταν υγρός κι είχε πολλά κουνούπια. Εκεί πέθανε από ελονοσία ο μικρός μου αδελφός. Ο πατέρας μου τότε ταξίδεψε στην Αθήνα, ήρθε στον Άγιο Στέφανο, βρήκε τους συγχωριανούς του κι αποφάσισε να μεταφέρει την οικογένειά μας εδώ, όπου το κλίμα ήταν καλύτερο.
Οι Έλληνες, όταν ήταν στη Πόλη λέγανε «θα πάμε στη μητέρα Ελλάδα» και νόμιζαν ότι τα τραπέζια θα ήταν στρωμένα. Κι ήρθανε και βρήκαν τα χειρότερα. Κανείς δεν τους έδινε σημασία.

Νίκη Αλεξανδράτου

Κι εμένα η μητέρα μου ήρθε απ΄ τα Βουρλά, το 1922 με την καταστροφή της Σμύρνης. Η πεθερά μου, Κατίνα Διαμαντόγλου, ήταν από το χωριό Νύμφες, κοντά στην Πολη. Ο πατέρας της είχε πανδοχείο, όπου πήγαιναν κυνηγοί. Ο πεθερός μου, που ήταν από την Κεφαλλονιά, τη γνώρισε στο πανδοχείο, την παντρεύτηκε κι έτσι πήγε να μείνει στην Πόλη. Η οικογένειά τους είχε πλοιάρια-μαούνες κι έκαναν μεταφορές στο Βόσπορο και τη συγκοινωνία στον Κεράτιο Κόλπο.
Τα πεθερικά μου ήρθαν το 1924 από την Κωνσταντινούπολη με την Ανταλλαγή. Τους επέτρεψαν λοιπόν να μεταφέρουν όλα τους τα πράγματα. Ο πεθερός μου ήταν καπετάνιος, έτσι λοιπόν φόρτωσαν τα πράγματά τους στα πλοία τους και τα μετέφεραν στην Ελλάδα, μαζί και τα έπιπλα του καφενείου που είχαν στην Πόλη. Κάποια έπιπλά τους τα έχω ακόμη στο σπίτι μου. Πήγαν αρχικά στη Θεσσαλονίκη καιμετά στον Πειραιά. Από 'κει ήρθαν στον Άγιο Στέφανο, επειδή η πεθερά μου είχε κλήρο από την Ανταλλαγή.

1922. Ο Ανδρέας Αλεξανδράτος στην Πόλη.

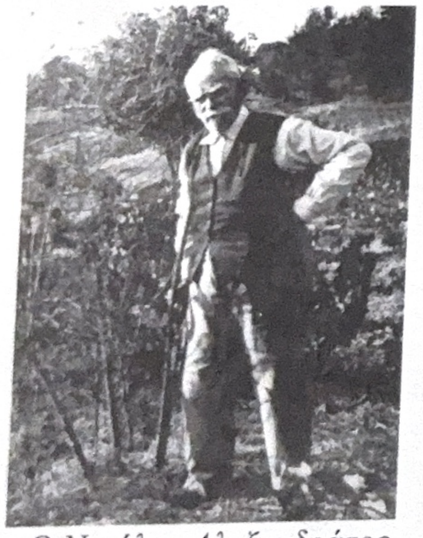

Ο Νικόλας Αλεξανδράτος, πατέρας του Ανδρέα.

Δέσποινα Χατζιεσέ

Το 1922 βγήκε διαταγή να φύγουμε από τη Νίγδη. Ήρθε το σωματείο από την Ελλάδα για να βοηθήσει να κουβαλήσουμε τα πράγματά μας. Φέρανε καμήλες και ζώα και φορτώσαμε πρώτα την εκκλησία και μετά τα σπίτια. Η μάνα μου έφτιαξε δέκα δέματα και στο καθένα έβαλε από μία εικόνα. Επήγαμε και μείναμε στην πολιτεία, κοντά στο μαγαζί του πατέρα μου, για δύο χρόνια. Το 1924 δόθηκε η διαταγή να φύγουμε για την Ελλάδα. Φορτώσαμε τα πράγματά μας σε δύο κάρα και μετά από δύο μέρες φτάσαμε στην Ούσα. Από εκεί πήραμε το τραίνο και μετά από πέντε μέρες ταξίδι φτάσαμε στη Μερσίνα, όπου ήταν τα καράβια.

Σε κάθε μέρος που πηγαίναμε συναντούσαμε κι άλλους πρόσφυγες σαν εμάς. Τα πάντα ήταν γεμάτα κόσμο. Παντού σκηνές, που δε χωρούσαν άλλο κόσμο. Υπήρχαν Έλληνες για να μας βοηθούν, γιατροί που έκαναν παραπάνω απ' ό,τι μπορούσαν, νοσοκόμοι, συντονιστές του σωματείου. Ήταν τόσος ο κόσμος και τόσα τα προβλήματα, που όλοι ήταν δυστυχισμένοι. Ο πατέρας μου είχε χρήματα μαζί του κι έτσι καταφέραμε να επιβιώσουμε, να σώσουμε τα πράγματά μας και να μπούμε στο καράβι πληρώνοντας με χρυσές λίρες. Μόνο η γιαγιά δεν άντεξε και τη χάσαμε στη Μερσίνα. Τη θάψαμε κρυφά στην παραλία, χωρίς κλάματα, για να γλιτώσουμε τις διατυπώσεις.

Μετά από πολλές ώρες ταξίδι με το καράβι, φτάσαμε στον Πειραιά, το 1924, οι γονείς μου, εγώ και τ' αδέλφια μου, οκτώ παιδιά. Η αδελφή του μπαμπά μου, που είχε ήδη φτάσει στην Αθήνα από την Κωνσταντινούπολη, ανησυχούσε για μας. Όποτε έφτανε καράβι, έτρεχε να δει αν ήμασταν κι εμείς. Για καλή μας τύχη, το βράδυ που φτάσαμε ήταν εκεί κι έτσι βρεθήκαμε. Το πρώτο βράδυ μείναμε μαζί της στα τσαντίρια, αλλά δε γινόταν να μένουμε δέκα άτομα έτσι. Την άλλη μέρα ο πατέρας μου έψαξε για σπίτι. Τελικά αγόρασε ένα στη Δραπετσώνα, στον Άγιο Δημήτρη, εγκατασταθήκαμε εκεί και σιγά σιγά το φτιάξαμε.

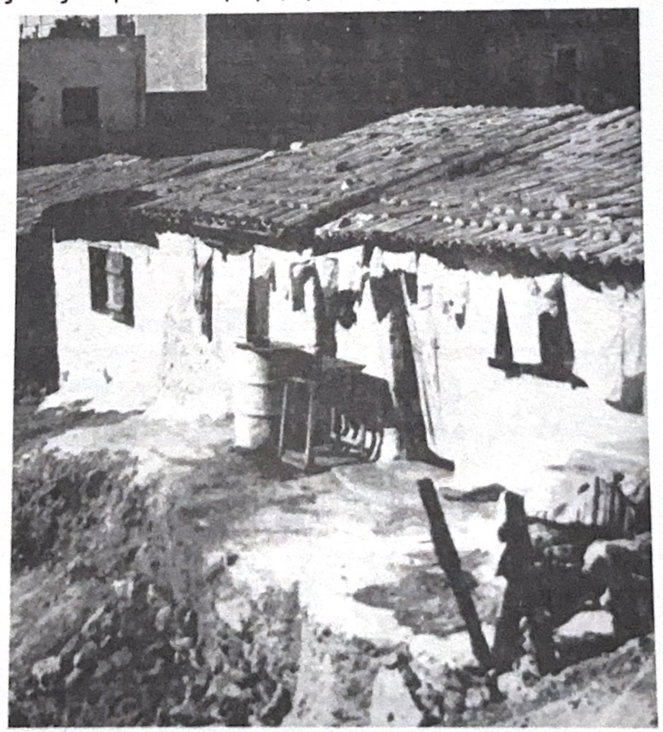

Γεθσημανή Βαφειάδου

Φεύγοντας απ΄ το Προκόπι οι παππούδες μαζί με τον αδελφό μας φόρτωσαν τα πράγματά τους σε κάρα κι έτσι έφεραν όλο το νοικοκυριό τους, μαζί με αρκετά χρήματα και χρυσά. Η πρώτη εγκατάστασή τους ήταν στο Αχμέτ Αγά, στην Εύβοια. Εκεί πήγαν όλοι από το Προκόπι κι έκαναν το χωριό, πήραν και το λείψανο του Όσιου Ιωάννη του Ρώσου κι έφτιαξαν την εκκλησία. Στους δικούς μας δεν άρεσε η περιοχή, γιατί ήταν έλη και θέριζε η ελονοσία. Άφησαν λοιπόν τα κτήματα που τους έδωσαν και ήρθαν στη Δραπετσώνα, σε μια προσφυγική παράγκα. Από εκεί έφυγαν και ήρθαν στον Άγιο Στέφανο. Εδώ δεν πήραν κλήρο, αλλά αγόρασαν οικόπεδο από τον Καρακάση και τον Καλετζή κι έφτιαξαν το σπίτι και το μπακάλικο.

Σκεύη και χαλί από την Καππαδοκία, της Γεθσημανής Βαφειάδου.

Νίκη Κατσαφάρου

Κι εμένα η γιαγιά μου, η Όλγα Ατοσίδου, μαζί με τον άντρα της Κλήμη Ανδρεάδη, από το Προκόπι, έφτασαν εδώ. Μια ιστορία που μου έλεγε ήταν αυτή για τη μεταφορά του Οσίου, που δεν ξέρω αν είναι αληθινή, αλλά αφού την πίστευαν εκείνοι, θα σας την πω. Το λείψανο το πήραν από την εκκλησία τους στο Προκόπι, μέσα σε μια κάσα. Την έβαλαν στο αμπάρι του πλοίου μαζί με τα πράγματά τους, για να την κρύψουν από τους Τούρκους. Το καράβι όμως δε μπορούσε να ξεκινήσει και για πολλές ώρες έμενε στο λιμάνι. Όταν το ανέφεραν στο καπετάνιο, εκείνος έδωσε εντολή να την ανεβάσουν στο σαλόνι. Έγινε τότε λειτουργία κι έτσι ξεκίνησε το καράβι.

Τασούλα Αμπουρίδου

Το 1924 ο παππούς, η γιαγιά από τον πατέρα μου και η γιαγιά από τη μητέρα μου ήρθαν στην Ελλάδα με την Ανταλλαγή. Δεν έφυγαν κυνηγημένοι, όπως στη Σμύρνη. Πουλήσανε τα πράγματά τους όσο-όσο στους Τούρκους, που κλαίγανε όταν έφευγαν οι Έλληνες, και με καραβάνια από αραμπάδες, βόδια και καμήλες κάνανε ένα μήνα περίπου για να φτάσουν στο λιμάνι της Μερσίνας. Εκεί τους περίμεναν τα ελληνικά καράβια. Είχαν μεγάλη λαχτάρα να έρθουν στην Ελλάδα, στα άγια χώματα.

Οι συνθήκες υποδοχής των προσφύγων στην Ελλάδα δεν ήταν καλές. Τους πήγαν στο νησί Αϊ-Γιώργη του Πειραιά, όπου τους έβαλαν σε καραντίνα για απολύμανση. Πήραν τα ρούχα των προσφύγων, για να τα βάλουν στον κλίβανο και τους έκλεβαν συγχρόνως ό,τι είχαν, λεφτά και οτιδήποτε άλλο. Έλεγε η μαμά μου πως μια κοπέλα είκοσι χρονών, από την ντροπή της γιατί την κούρεψαν, έπεσε στη θάλασσα και πνίγηκε. Τόσο μαύρη ήταν η ψυχή τους.
Μετά εγκαταστάθηκαν στην Κέρκυρα. Έμειναν αρκετό καιρό στο φρούριο του νησιού πολλές εκατοντάδες πρόσφυγες. Το 1925, όταν ήρθαν οι γονείς μου από την Κωνσταντινούπολη ως ανταλλάξιμοι, αναζήτησαν τους δικούς τους κι αυτοί τους φέρανε στον Άγιο Στέφανο.

Δέσποινα Χατζιεσέ

Όταν μείναμε στον Πειραιά ήμουν δέκα χρονών, Ελληνικά δεν ήξερα ούτε να διαβάζω ούτε να γράφω. Πήγα σχολείο στη πρώτη τάξη. Τ' άλλα παιδιά με κοροϊδεύανε, έτσι σταμάτησα και πήγα να δουλέψω. Δούλεψα σε διάφορα εργοστάσια. Στην αρχή, στου Χαραλαμπάκη έμαθα να φτιάχνω χαλί, μετά δούλεψα σε καπνεργοστάσια, στο ΕΘΝΟΣ και στου Παπαστράτου. Στο μεταξύ ο αδελφός μου έμαθε κουρέας κι άνοιξε μαγαζί στο Μαρούσι. Νοίκιασε ένα δωμάτιο σε μιαν αυλή και πήγα να μείνω κι εγώ μαζί του, για να του μαγειρεύω. Ήμουν τότε δεκάξι χρονών. Μέσα σ' αυτή την αυλή ζούσαν κι άλλες οικογένειες, γνωρίστηκα μαζί τους και από τις δουλειές που τους έκανα έβγαζα αρκετά λεφτά κι έστελνα και στους γονείς μου. Έμεινα εκεί τέσσερα χρόνια.. Όταν έγινα είκοσι χρονών, οι γονείς μου με πήραν πίσω, γιατί θέλανε να με αρραβωνιάσουν. Τελικά το 1934 με πάντρεψαν μ' ένα ζαχαροπλάστη. Έμεινα στα Ταμπούρια και δούλεψα πολύ σκληρά στο μαγαζί του. Αυτός ήταν καλός τεχνίτης, έφτιαχνε μπακλαβά και κανταΐφι, αλλά τα τελευταία του λεφτά τα χάλασε για το γάμο μας κι έτσι ξεκινήσαμε με βερεσέ υλικά και φτιάξαμε τα πρώτα γλυκά. Επήγαμε καλά, μαζέψαμε αρκετά χρήματα.

Ελισσαίος Καρακάσης

Ήρθα στο Μπογιάτι το 1922 από το Ικόνιο της Μ. Ασίας με τον παππού μου. Ο πατέρας μου ήρθε αργότερα, γιατί, όταν μας έδιωξαν, δεν ήταν εκεί, ταξίδευε με τον αραμπά του. Μη βρίσκοντας στο γυρισμό του κανέναν, βλαστήμησε τον Κεμάλ. Κάποιος όμως τον πρόδωσε και τον έπιασαν. Καταδικάστηκε σε θάνατο και να πώς γλίτωσε: ζήτησε σαν τελευταία επιθυμία να πει ένα τραγούδι. Τότε, όταν τον άκουσαν κάποιοι στρατιώτες, τον θυμήθηκαν, γιατί παλιά ο πατέρας μου μετέφερε Τούρκους στρατιώτες με τ' άλογα. Έτσι παρακάλεσαν το διοικητή τους να τον αφήσει. Τελικά ήρθε και μας βρήκε στον Άγιο Στέφανο.

Γιάννης Κουλουψούζης

Εμείς από τη Μάκρη με την Ανταλλαγή ήρθαμε πρώτα με βάρκα στη Ρόδο, μείναμε εκεί τρεις μέρες. Από εκεί, το 1923, μας φέρανε στο νησί Τζια, ήταν δυο-τρεις μέρες ταξίδι,. Υπήρχε μια επιτροπή που προσπάθησε να μας τακτοποιήσει. Μείναμε σε μιαν αποθήκη από κάρβουνο, η οποία γκρεμίστηκε από τη βροχή, μετά μας μοίρασαν σε διάφορα σπίτια. Στη Τζια μείναμε ένα χρόνο και συναντηθήκαμε όλα τ' αδέλφια μαζί, ο πατέρας μου είχε πρώτα πεθάνει στη Ζάκυνθο. Από τη Τζια ήρθαμε στον Πειραιά, στη Δραπετσώνα, όπου μείναμε άλλον ένα χρόνο. Όλοι στην οικογένεια δουλεύαμε. Εγώ πουλούσα κουλούρια. Μετά δούλεψα βοηθός ράφτη στο Λαιζό κι αργότερα ήρθαμε στον Άγιο Στέφανο, το 1924.

12/10/1927. Λεξιά ο Γιάννης Κουλουψούζης

Γιάννης Κυπραίος

Οι δικοί μου ήρθαν στην Ελλάδα το1922, με την καταστροφή της Σμύρνης, με το καράβι του Εμπειρίκου από το λιμάνι της Μάκρης. Πήγαν αρχικά στη Θεσσαλονίκη μαζί με τ' αδέλφια της μητέρας μου, στό Καραμπουρνάκι. Ο πατέρας μου όμως ήρθε στην Αθήνα για να βρει τους δικούς του. Ρώτα-γώτα, βρήκε τη μητέρα του και το μικρό του αδελφό, που είχαν πάει στη Τζια. Μετά ήρθε στον Άγιο Στέφανο και βρήκε κάποιους συχωριανούς του. Επειδή του άρεσε το μέρος, ειδοποίησε τη μητέρα μου να έρθει με το τρένο κι έτσι εγκαταστάθηκαν εδώ οριστικά.

Όλγα Ιντζιάδου

Ο πατέρας μου είχε σκοτωθεί στη Ρωσία. Έτσι, όταν άρχισαν οι διωγμοί στη Σαμψούντα, η μάνα μου μας πήρε τα τρία παιδιά και φύγαμε για να σωθούμε. Τη θυμάμαι φορτωμένη με πράγματα. Περπατούσαμε μέρες, ώσπου εγώ αρρώστησα και δεν μπορούσα να προχωρήσω. Έτσι την ανάγκασαν να μ' αφήσει στο δρόμο, σ' ένα κτίριο. Όταν έγινα καλά, οι Τούρκοι μ' έβιωξαν, κι εγώ τράβηξα το δρόμο μόνη μου. Τα βράδια κοιμόμουνα σε χαντάκια. Μετά με πήρε μια τουρκάλα στο σπίτι της για υπηρέτρια, παρόλο που ήμουν έξι χρονών. Ύστερα από τρία χρόνια με βρήκε, τυχαία, μια θεία μου κι έτσι ξαμοιξα πάλι με τους δικούς μου. Το 1922 ήρθαμε στη Δραπετσώνα. Σύντομα πέθανε η μάνα και η αδελφή μου. Τότε ο αδελφός μου, που ήταν άρρωστος από φυματίωση, πριν πεθάνει, με πάντρεψε. Από τότε ερχόμασταν στο Μπογιάτι με τον άντρα μου και τα παιδιά για καθαρό αέρα. Κοιμόμασταν σ' ένα αντίσκηνο, μέχρι να πάρουμε κτήμα με την αποζημίωση που μας έδωσαν. Έτσι μείναμε πιά εδώ.

Τάκης Σιδηρόπουλος

Οι Πόντιοι, για ν' αποφύγουν τις διώξεις των Τούρκων, έφυγαν και πήγαν στη Ρωσία, την εποχή της Ρωσικής Επανάστασης του1917. Μετά τη σφαγή των Αρμενίων, οι Τούρκοι πήγαν στο χωριό της μάνας μου και ζήτησαν από τον Τούρκο διοικητή να επιτεθούν στους Έλληνες. Εκείνος τους καθυστέρησε, έτσι οι υπάλληλοι που ήταν Έλληνες, ειδοποίησαν τους δικούς μας, οι οποίοι νύχτα μπήκαν σε βάρκες κι έφυγαν, με την υποστήριξη του Ρωσικού στόλου. Το 1922 έρχονται με ελληνικά καράβια στην Ελλάδα, στη Μακρόνησο, και μετά στον Πειραιά. Εκεί συναντήθηκε η μητέρα μου με τον αδελφό της, που είχαν χαθεί στο ορφανοτροφείο.

Δέσποινα Παπαστεφανάκη

Εμένα ο πατέρας μου ήρθε στην Ελλάδα το 1922 από τη Ρωσία, γιατί ο παππούς μου πήγε εκεί, πριν από το 1920, όταν έφυγε από τον Πόντο κυνηγημένος. Όταν έγινε ο πόλεμος με την Τουρκία, παρέμεινε. Η γιαγιά μου πέρασε πολλές κακουχίες, γιατί οι Τούρκοι την πήγαν εξορία. Στο δρόμο μάλιστα γέννησε κι ένα αγοράκι, είχε και τον πατέρα μου μικρό μαζί της και την πήγαν πολύ μακριά από το χωριό της. Όταν γύρισαν από την εξορία, βρήκαν τα σπίτια τους λεηλατημένα και οι Τούρκοι ήθελαν να πάρουν τους άντρες στον τουρκικό στρατό. Τότε επέστρεψε κι ο παππούς από τη Ρωσία. Η γιαγιά μου τον έκρυψε για να μη τον πάρουν φαντάρο σ' ένα λάκκο που έσκαψε μέσα στο σπίτι και τον έκρυβε εκεί όλη τη μέρα, μόνο τη νύχτα έβγαινε. Οι Τούρκοι τον αναζήτησαν, αλλά δεν τον βρήκαν. Μόλις έφτιαξαν λίγο τα πράγματα, έφυγε πάλι για την Ρωσία όλη η οικογένεια. Εκεί δούλεψανε και κερδίσανε πολλά χρήματα. Ο παππούς μου ήταν σιδεράς και πεταλωτής. Όταν κάλεσαν τον πατέρα μου στο Ρωσικό στρατό, τον φυγάδευσαν στην Ελλάδα. Έμειναν μόνοι τους στην Ρωσία. Δεν μπόρεσαν όμως να στείλουν τα λεφτά στην Ελλάδα, γιατί έγινε ο κομμουνισμός. Όταν ο πατέρας μου ήρθε στη Δραπετσώνα, επιχείρησαν οι γονείς του από τη Ρωσία να του στείλουν τα λεφτά που είχαν κερδίσει, μέσω τραπέζης στο όνομα ενός θείου του. Εκείνος όμως τα κράτησε και αντί γι' αυτά του έδωσε κτήματα στο Μπογιάτι, στη σημερινή περιοχή του Συνοικισμού Παντίων, τα οποία είχε αγοράσει πιο μπροστά, πριν να έρθουν οι πρόσφυγες εδώ. Ήταν σαράντα στρέμματα.

Νίκος Παπαστεφανίδης

Ο παππούς μου Νίκος ή Κεραμιδάς γεννήθηκε στον Αρχάγγελο της Ρόδου το 1857 κι έβγαλε εκεί την Ιταλική Σχολή Σχεδιαστών για τεχνικά έργα. Σε ηλικία δεκαεφτά χρονών πήγε στο Λιβίσι και δούλεψε στα έργα του Γαλλικού Σιδηροδρόμου. Μετά άνοιξε κεραμοποιείο στο Σαλιχλί της Μ. Ασίας.

Το όνομα Παπαστεφανίδης προέρχεται από τον πατέρα του, τον παπα - Στεφανή που είχε καμίνι, από όπου έμαθε και το επάγγελμα.

Η οικογένεια του παππού μου ήρθε στην Ελλάδα το 1922, με το διωγμό, με ό,τι μπόρεσαν να πάρουν στα χέρια τους για να μπουν στο καράβι και να γλιτώσουν τη σφαγή. Έφτασαν στο Πειραιά κι από ΄κει στον Άγιο Δημήτρη, στην Κηφισιά. Ο πατέρας μου ήρθε αργότερα, μετά δύο μήνες, γιατί ήταν στο Μέτωπο.

Δούλευε τότε στο Υπουργείο Εποικισμού, γιατί ήταν μορφωμένος και από 'κεί έμαθε ότι ανταλλάξιμοι θα έρθουν να κατοικήσουν στον Άγιο Στέφανο.

Θεώρησε λοιπόν ότι θα χρειάζονταν τούβλα για το χτίσιμο των σπιτιών και γι' αυτό το Μάιο του ίδιου έτους ήρθε με τον πατέρα του στον Άγιο Στέφανο κι αγόρασε ένα οικόπεδο πέντε στρέμματα από τους αδελφούς Ασημάκη και Χρήστο Ηλιόπουλο, για να φτιάξουν κεραμοποιείο. Το χώμα είναι άργιλος με 20% σίδηρο και 5% άμμο, κατάλληλο για κεραμοποιία, στη θέση Καμίνια . Στο βιβλίο του «Τα παιδιά της Νιόβης» ο Τάσος Αθανασιάδης τον αναφέρει ως Νίκο Κεραμιδά που «βρήκε το χρυσό» στον Άγιο Στέφανο. Το εργοστάσιο το έκαναν το1924, πριν έρθουν οι πρόσφυγες, γι΄αυτό τα περισσότερα τούβλα και κεραμίδια που χρησιμοποιήθηκαν για το χτίσιμο του συνοικισμού ήταν δικά τους.

Το 1936 φτιάξανε σπίτια κι έμειναν μόνιμα. Εγώ εδώ γεννήθηκα. Αργότερα ήρθαν κι άλλοι κεραμιδάδες κι έφτιαξαν καμίνια. Ένας ξάδερφος του πατέρα μας, ο μπαρμπα-Στέλιος και άλλοι, όπως οι Κατσιαναίοι από την Ερυθραία, ο Ιπποκράτης Χαμόπουλος, ο Μαγκανάς Κοντονικόλας, ο Πρόδρομος Παπαβασιλείου, έφτιαχναν χειροποίητα τούβλα, ενώ τα δικά μας ήταν τότε τα μοναδικά στα Βαλκάνια βιομηχανοποιημένα.

Στέλλα

Τι σας έκανε να διαλέξετε την περιοχή του Αγίου Στεφάνου για να μείνετε;

Βασίλης Ιωαννίδης

Οι ανταλλάξιμοι είχαν δικαίωμα να κάνουν ή αστική ή αγροτική εγκατάσταση. Εμείς, επειδή ήμασταν αγρότες και περιβολάρηδες, αναζητούσαμε αγροτική περιοχή, αλλά κοντά στην Αθήνα.

Πόπη Ταουξή

Όταν ξεκίνησε η διαδικασία των απαλλοτριώσεων και της αποκατάστασής τους, οι πρόσφυγες ξαναμαζεύτηκαν. Έγιναν επιτροπές από ομαδάρχες προσφύγων. Ο παππούς μου ήταν ομαδάρχης των κατοίκων του χωριού Νύμφες. Οι επιτροπές αυτές αναζήτησαν τόπο εγκατάστασης. Ξεκίνησαν από τα Πατήσια ή το Περιστέρι και μετά μετακινήθηκαν με το τρένο για να δουν πού μπορούν να μείνουν. Έφτασαν στο Μενίδι, αλλά οι κάτοικοί του, πλούσιοι Αρβανίτες, και η καλλιέργεια της ελιάς, τούς απέτρεψαν. Η επόμενη στάση ήταν στον Άγιο Στέφανο. Εδώ όταν έφτασαν, δεν υπήρχε τίποτε άλλο εκτός από και το σπίτι του κ. Κασαπάκη, δικηγόρου του δημάρχου Αθηναίων Καλλιφρονά, που είχε κτήματα εδώ στον Άγιο Στέφανο, και το κτίριο του σιδηροδρομικού σταθμού

Γιάννης Κουλουψούζης

Θυμάμαι είχε μια μικρή αίθουσα, μέσ΄απ΄την οποία ο σταθμάρχης έδινε τα εισιτήρια. Ο ίδιος μάλιστα οπλοφορούσε, γιατί ήταν μόνος του.

Πόπη Ταουξή

Στο Σταθμό τούς περίμεναν οι δημογέροντες της Άνοιξης η οποία τότε λεγόταν Μπουγιάτι: ο Βελισαράκος, ο Αλεξίου, ο Ντούσης, οι μεγάλοι κτηματίες της περιοχής Εμπειρίκος και Βιλιώτης. Ο τελευταίος τούς αποκάλεσε «πρόσφιγγες» κι έφυγε. Παρόλ' αυτά έγινε η συνάντηση και συζήτησαν το πού θα εγκατασταθούν οι πρόσφυγες. Τελικά επέλεξαν την περιοχή του Αγίου Στεφάνου, η οποία τότε ήταν έλος. Έπρεπε λοιπόν να αποξηραθεί για να γίνει καλλιεργήσιμη.
Οι λιγοστές οικογένειες που ζούσαν στην Άνοιξη και δούλευαν στα χωράφια του Εμπειρίκου, ήταν από το Σπατατζίκι.

Βασίλης Ιωαννίδης

Οι νεότεροι και πιο δραστήριοι της ομάδας των συμπατριωτών μας, ο θείος μου Θόδωρος Ιωαννίδης, ο Μιχάλης Κυρατζόπουλος, ο Χαράλαμπος Χαβιαρόπουλος, ο Αναστάσιος Ιωαννίδης και άλλοι, έκαναν μια επιτροπή και κατέβηκαν στην Αθήνα να επικοινωνήσουν με τους αρμόδιους για να διαλέξουν τόπο για τη μόνιμη εγκατάστασή μας. Ήταν οπαδοί του Ελευθέριου Βενιζέλου και ο βουλευτής του στην Αττική, ο Κουτσοπέταλος, τους πρότεινε να εγκατασταθούν γύρω από την Αθήνα, γιατί τα χωριά ήταν όλα Αρβανιτοχώρια, από τον καιρό της Τουρκοκρατίας και στήριζαν τα κόμματα τα φιλοβασιλικά και αντιβενιζελικά. Έτσι οι πρόσφυγες από τα περίχωρα της Κωνσταντινούπολης έφτασαν το 1925 με το τρένο στον Άγιο Στέφανο.

Τους υποσχέθηκαν ότι θα γίνει απαλλοτρίωση της περιοχής για να τους τη μοιράσουν.

Τότε ήταν ένας έρημος τόπος, εγκαταλειμμένος, η γη ακαλλιέργητη και δεν κατοικούσαν μόνιμοι κάτοικοι. Γύρω από το σιδηροδρομικό σταθμό ήταν λίμνη, από τα νερά που κατέβαιναν από τις γύρω περιοχές και την Πάρνηθα. Υπήρχαν σκίνα, καλαμιές και δάσος. Οι πρόσφυγες άρχισαν να ξεχερσώνουν τα χωράφια που τους κληρώθηκαν για να μπορέσουν να τα καλλιεργήσουν.

1925.
Βασίλης και Ελένη Ιωαννίδου στο Σταθμό του Αγίου Στεφάνου.

Τασούλα Αμπουρίδου

Γεννήθηκα το Μάρτιο του 1927. Ήταν η χρονιά που οι πρόσφυγες και οι γονείς μου μπήκαν στα μισοτελειωμένα σπίτια του συνοικισμού. Οι γονείς μου αρχικά έμεναν στον Πειραιά, στα Ταμπούρια. Επειδή όμως δεν τους άρεσε με τις παράγκες, προτίμησαν το 1927 να πάρουν κλήρο και σπίτι στον Άγιο Στέφανο, για να μπορούν να έχουν καλλιέργειες. Ο παππούς και οι γιαγιάδες μου είχαν εγκατασταθεί νωρίτερα εδώ κι έμειναν δύο χρόνια σε αντίσκηνα. Από την Καππαδοκία οι δικοί μου μπόρεσαν να φέρουν αρκετά πράγματα, όπως μπακιρικά, παπλώματα, βιβλία, χαλιά.
Η περιοχή, όταν πρωτοήρθανε, ήτανε δάσος με τσακάλια και λύκους. Σκάβοντας τα κτήματα που τους έδωσαν, βρίσκανε μέσα στη γη θαμμένα μεγάλα πιθάρια. Η εξήγηση ίσως είναι ότι η περιοχή ήταν κατοικημένη από την Αρχαιότητα. Επειδή η γη ήταν χρόνια χέρσα, όταν την πρωτοκαλλιέργησαν οι πρόσφυγες, ό,τι σπέρνανε γινόταν πελώριο. Έγινε λένε μια κολοκύθα δεκαεφτά κιλά.
Το φυσικό περιβάλλον έπαιξε μεγάλο ρόλο στην ανάπτυξη του Αγίου Στεφάνου. Το κλίμα ήταν υγιεινό και πολλοί άνθρωποι έρχονταν για να αναρρώσουν από τη φυματίωση. Σ' αυτούς νοικιάζαμε τα σπίτια μας.

Γιάννης Κωνσταντόπουλος

Ο λόγος που τελικά επιλέχθηκε η περιοχή του Αγίου Στεφάνου για εγκατάσταση ήταν ότι βρισκόταν εκεί κοντά ο σταθμός του τρένου και το έδαφος ήταν πρόσφορο για καλλιέργεια. Οι πρόσφυγες από τα χωριά της επαρχίας Δέρκων ήταν κυρίως γεωργοί. Ο Μιχάλης Κυρατζόπουλος, όταν ήρθε και είδε το μέρος, του άρεσε. Τότε έγινε και πρόεδρος μιας επιτροπής των εδώ προσφύγων, η οποία έπαιξε σημαντικό ρόλο στην καταγραφή των οικογενειών που θα έπαιρναν κλήρο και σπίτι.

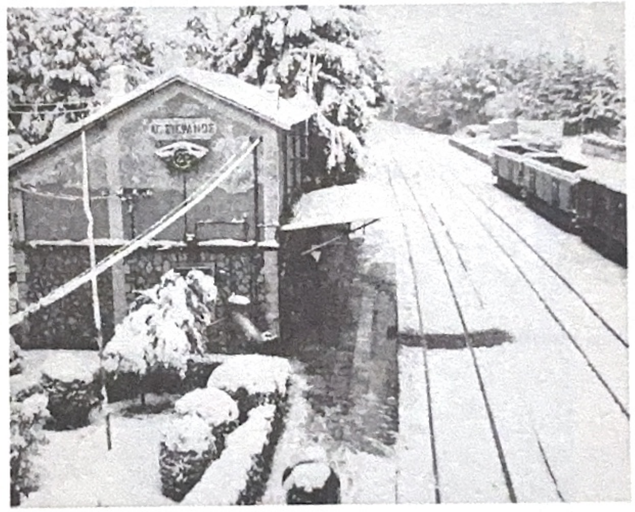

Ο πατέρας μας δούλευε εργάτης σε οικοδομές στην Αθήνα. Στα τέλη του 1923 έμαθε ότι είχαν εγκατασταθεί εδώ συγγενείς και πατριώτες του από το Αβάσσο κι έτσι αποφάσισε να έρθει κι αυτός. Οι περισσότεροι ήμασταν φτωχοί, οι μόνες οικογένειες που είχαν οικονομική άνεση, γιατί είχαν φέρει μαζί τους και χρήματα, ήταν του Αβραάμ Νικολαΐδη, του Μιχάλη Κυρατζόπουλου, του Χρήστου Ιωαννίδη και του αδελφού του Θόδωρου καθώς και οι οικογένειες Ματσούλη και Δημητριάδη. Αυτοί αποτέλεσαν και την αρχική επιτροπή των προσφύγων.

Η περιοχή του Αγίου Στεφάνου ήταν όμορφη, γεμάτη λουλούδια, βάτα, βούρλα, σκίνα και πεύκα. Ειδικότερα το βορειοδυτικό μέρος ήταν βάλτος. Οι ντόπιοι έλεγαν ότι υπήρχαν τόσα πολλά νερά που λίμναζαν, ώστε το χειμώνα στην περιοχή της σημερινής σιδηροδρομικής γραμμής οι Μπογιατιώτες και οι Κηφισιώτες κυνηγούσαν αγριόπαπιες.

Μεταπολεμικά. Γιώργος Καραδήμας

Μεταπολεμικά. Αριστερά η Παναγιώτα Ευθυμιάδου

Άγιος Στέφανος 1938. Χαρούμενες στιγμές στη φύση. Διακρίνεται η Δέσποινα Καψούλη- Χαραλαμπίδη.

Όταν ήρθαν εδώ, δεν υπήρχε τίποτα. Μόνο ο Σταθμός ήταν, που εξυπηρετούσε το Στρατόπεδο, που τότε ήταν αποθήκες υλικού πολέμου. Επειδή ο δρόμος ήταν καρόδρομος, με πέτρες και λάσπη, πολλές φορές τα κάρα βούλιαζαν μέχρι τη μέση και χρειαζόταν να έρθουν άνθρωποι απ΄ το στρατόπεδο να τα τραβήξουν.

Νίκη Αλεξανδράτου

Ο πεθερός μου, όταν ήρθε από την Πόλη, άνοιξε ένα καφενείο στον Πειραιά, αλλά δεν πήγε καλά και το κλείσανε. Τότε η πεθερά μου, που καταγόταν από τις Νύμφες της Πόλης, ήρθε στο Μπογιάτι, στη μητέρα της, βρήκε κι άλλους πατριώτες της εδώ, της άρεσε κι έμεινε. Ο πεθερός μου έπιασε στο Φράγμα του Μαραθώνα ως διερμηνέας, επειδή γνώριζε πέντε γλώσσες. Πήραν κλήρο κι αργότερα έφερε και τους γονείς του. Έτσι όλη η οικογένεια εγκαταστάθηκε εδώ. Εγώ έμεινα μόνιμα στον Άγιο Στέφανο, όταν παντρεύτηκα τον Κλεάνθη Αλεξανδράτο, αλλά από μικρή ερχόμουν εδώ τα καλοκαίρια.

Μιχάλης Κωνσταντόπουλος

Από το 1929 ήρθαν στον Άγιο Στέφανο και οι πρώτοι Πόντιοι, οι οποίοι, μετά τη Μικρασιατιακή Καταστροφή, είχαν έρθει στον Πειραιά. Αυτοί δεν είχαν κλήρο, αλλά με δικά τους χρήματα αγόρασαν κτήματα του Καλλιφρονά και του Ηλιόπουλου. Έτσι δημιουργήθηκε στο Μπογιάτι ο Συνοικισμός Ποντίων.

Τάκης Σιδηρόπουλος

Όταν ήρθαμε, το Μπογιάτι ήταν ένα μικρό χωριό. Ο λόγος που οι γονείς μου το επέλεξαν σαν τόπο εγκατάστασής τους ήταν η φήμη για το άφθονο νερό που διέθετε, σε αντίθεση με την Αθήνα, που τότε είχε σοβαρό πρόβλημα λειψυδρίας. Εδώ σηκώνεις μια πλάκα και το νερό αναβλύζει.

Ο πατέρας μου είχε προβλέψει και είχε βάλει χρήματα σε ξένη τράπεζα. Με αυτά και με την αποζημίωση που πήρε από το Κράτος για μια μεγάλη έκταση που είχε στον Πόντο, κατάφερε να ζήσει τα πρώτα χρόνια. Αναζητώντας λοιπόν μια καλύτερη ζωή, ήρθε εδώ με την οικογένειά του το 1925 κι εγκαταστάθηκαν στο σπίτι που αγόρασε από το Χρήστο Μπουλώτη. Η περιοχή ήταν ακατοίκητη, μόνο τρεις οικογένειες Ποντίων έμεναν. Στην αρχή φτώχια μεγάλη και στερήσεις. Το σπίτι δεν είχε παράθυρα ούτε ηλεκτρικό ρεύμα.

Γρηγόρης Ίσσαρης

Είχε πρωτοέρθει στο Μπογιάτι ο Ευθύμης Ευθυμιάδης που ήταν και ξάδελφος του παππού μου. Αυτός έφερε τους πρώτους Πόντιους, που μένανε τότε στη Δραπετσώνα σε παράγκες, τους έδειξε το χωριό, τους άρεσε κι αγόρασαν αρκετοί από αυτόν κληροτεμάχια. Έτσι φτιάχτηκε ο Συνοικισμός Ποντίων. Οι Πόντιοι αφομοιώθηκαν μ' αυτούς που βρήκαν, γιατί ήταν κι αυτοί πρόσφυγες. Ήταν κυρίως αγρότες και μαζί με τους Κωνσταντινοπολίτες φύτευαν μπάμιες. Μόνο ο Αδάμ Καραφουλίδης ήταν ο έμπορας της περιοχής. Η μπακαλοταβέρνα του ήταν σημείο αναφοράς του Συνοικισμού Ποντίων.

Δέσποινα Παπαστεφανάκη

Οι γονείς μου ήταν Πόντιοι κι έμεναν αρχικά στον Πειραιά. Η επιλογή του Αγίου Στεφάνου έγινε για το τρένο. Ο πατέρας μου εγκαταστάθηκε τελικά εδώ μαζί με τους γονείς του το 1923, πριν τους ανταλλάξιμους,. Καλλιέργησε τα κτήματα κι έβαλε αμπέλια. Δούλευε σιδεράς σε διάφορα μέρη, στη Ρόδο, στην Κρήτη, στο Φάληρο. Μετά είχε και πτηνοτροφείο.

Δέσποινα Χατζιεσέ

Στον Άγιο Στέφανο ήρθε πρώτα ο πατέρας μου το 1936. Γνώριζε το φούρναρη, το Γραμματικόπουλο, που τον συμβούλεψε να έρθει εδώ, που είχε δουλειές για να δουλέψει. Αγόρασε ένα μαγαζότοπο σαρανταδύο τετραγωνικά με δεκάξι λίρες από τον Μπερμπάντη κι έχτισε μαγαζί. Το μισό το έκανε κουρείο και το άλλο καφενείο. Εκεί μεταφέραμε κι εμείς το μαγαζί μας από τα Ταμπούρια και δουλέψαμε όλοι μαζί. Επήγαμε καλά, αλλά το χειμώνα δεν είχε δουλειά, γιατί έφευγαν οι παραθεριστές και οι πρόσφυγες ήταν φτωχοί. Πήγαινα λοιπόν τότε και βοηθούσα τη γυναίκα του Ζαφείρη Ζερμπέτογλου, που έφτιαχνε χαλιά. Μέχρι το 1939 είχα μαζέψει αρκετά χρήματα κι αγόρασα από το Βασίλη Δερμοσονιάδη το μαγαζί στη σημερινή πλατεία 25ης Μαρτίου, δίνοντας μαζί και το χαλί που είχα φτιάξει. Ξεκίνησα να το χτίζω, αλλά έγινε ο πόλεμος του 1940 και το παράτησα.

Στην Κατοχή πουλούσα σύκα και σταφίδες στο τρένο για να ζήσω. Μετά τον Πόλεμο δούλευα σκληρά από τις πέντε το πρωί μέχρι τα μεσάνυχτα. Έφτιαχνα μπακλαβά και γλυκά. Πολλές φορές τον αντάλλασσα με μπάμιες και αβγά. Στην αρχή ήταν δύσκολα τα πράγματα, υπήρχε φτώχια στον κόσμο.

Το 1958 πήρα ένα οικόπεδο στο λόφο Νυμφών, όπου το 1990 έχτισα ένα εκκλησάκι. Το αφιέρωσα στους Αγίους Αναργύρους, γιατί έγινε καλά η αδελφή μου που κόντευε να πεθάνει και στον Άγιο Χαράλαμπο, γιατί τη μέρα της γιορτής του γεννήθηκα.

Γιάννης Κεφάλας

Η αδελφή της μητέρας μου, η θεία Φωτεινή από τη Σμύρνη, ήταν στον Άγιο Στέφανο πριν το 1930. Παντρεύτηκε έναν ανάπηρο πολέμου, το Βαγγέλη Δημητρίου, από τα Κιούρκα, του οποίου ήταν νοσοκόμα. Άνοιξαν μαγαζί-μαγειρείο στο Σταθμό κι είχαν και το περίπτερο. Εγώ ήρθα εδώ το 1941 κι έμεινα κοντά της. Ήμουν περίπου τριάντα χρονών. Τότε υπήρχε η φτώχια της Κατοχής. Έκανα πολλές δουλειές, φούρναρης, γεωργός, καφετζής και ταβερνιάρης.

Γρηγόρης Ίσσαρης

Είχε πρωτοέρθει στο Μπογιάτι ο Ευθύμης Ευθυμιάδης που ήταν και ξάδελφος του παππού μου. Αυτός έφερε τους πρώτους Πόντιους, που μένανε τότε στη Δραπετσώνα σε παράγκες, τους έδειξε το χωριό, τους άρεσε κι αγόρασαν αρκετοί από αυτόν κληροτεμάχια. Έτσι φτιάχτηκε ο Συνοικισμός Ποντίων. Οι Πόντιοι αφομοιώθηκαν μ' αυτούς που βρήκαν, γιατί ήταν κι αυτοί πρόσφυγες. Ήταν κυρίως αγρότες και μαζί με τους Κωνσταντινοπολίτες φύτευαν μπάμιες. Μόνο ο Αδάμ Καραφουλίδης ήταν ο έμπορας της περιοχής. Η μπακαλοταβέρνα του ήταν σημείο αναφοράς του Συνοικισμού Ποντίων.

Δέσποινα Παπαστεφανάκη

Οι γονείς μου ήταν Πόντιοι κι έμεναν αρχικά στον Πειραιά. Η επιλογή του Αγίου Στεφάνου έγινε για το τρένο. Ο πατέρας μου εγκαταστάθηκε τελικά εδώ μαζί με τους γονείς του το 1923, πριν τους ανταλλάξιμους,. Καλλιέργησε τα κτήματα κι έβαλε αμπέλια. Δούλευε σιδεράς σε διάφορα μέρη, στη Ρόδο, στην Κρήτη, στο Φάληρο. Μετά είχε και πτηνοτροφείο.

Δέσποινα Χατζιεσέ

Στον Άγιο Στέφανο ήρθε πρώτα ο πατέρας μου το 1936. Γνώριζε το φούρναρη, το Γραμματικόπουλο, που τον συμβούλεψε να έρθει εδώ, που είχε δουλειές για να δουλέψει. Αγόρασε ένα μαγαζότοπο σαρανταδύο τετραγωνικά με δεκάξι λίρες από τον Μπερμπάντη κι έχτισε μαγαζί. Το μισό το έκανε κουρείο και το άλλο καφενείο. Εκεί μεταφέραμε κι εμείς το μαγαζί μας από τα Ταμπούρια και δουλέψαμε όλοι μαζί. Επήγαμε καλά, αλλά το χειμώνα δεν είχε δουλειά, γιατί έφευγαν οι παραθεριστές και οι πρόσφυγες ήταν φτωχοί. Πήγαινα λοιπόν τότε και βοηθούσα τη γυναίκα του Ζαφείρη Ζερμπέτογλου, που έφτιαχνε χαλιά. Μέχρι το 1939 είχα μαζέψει αρκετά χρήματα κι αγόρασα από το Βασίλη Δερμοσονιάδη το μαγαζί στη σημερινή πλατεία 25ης Μαρτίου, δίνοντας μαζί και το χαλί που είχα φτιάξει. Ξεκίνησα να το χτίζω, αλλά έγινε ο πόλεμος του 1940 και το παράτησα.

Στην Κατοχή πουλούσα σύκα και σταφίδες στο τρένο για να ζήσω. Μετά τον Πόλεμο δούλευα σκληρά από τις πέντε το πρωί μέχρι τα μεσάνυχτα. Έφτιαχνα μπακλαβά και γλυκά. Πολλές φορές τον αντάλλασσα με μπάμιες και αβγά. Στην αρχή ήταν δύσκολα τα πράγματα, υπήρχε φτώχια στον κόσμο.

Το 1958 πήρα ένα οικόπεδο στο λόφο Νυμφών, όπου το 1990 έχτισα ένα εκκλησάκι. Το αφιέρωσα στους Αγίους Αναργύρους, γιατί έγινε καλά η αδελφή μου που κόντευε να πεθάνει και στον Άγιο Χαράλαμπο, γιατί τη μέρα της γιορτής του γεννήθηκα.

Γιάννης Κεφάλας

Η αδελφή της μητέρας μου, η θεία Φωτεινή από τη Σμύρνη, ήταν στον Άγιο Στέφανο πριν το 1930. Παντρεύτηκε έναν ανάπηρο πολέμου, το Βαγγέλη Δημητρίου, από τα Κιούρκα, του οποίου ήταν νοσοκόμα. Άνοιξαν μαγαζί-μαγειρείο στο Σταθμό κι είχαν και το περίπτερο. Εγώ ήρθα εδώ το 1941 κι έμεινα κοντά της. Ήμουν περίπου τριάντα χρονών. Τότε υπήρχε η φτώχια της Κατοχής. Έκανα πολλές δουλειές, φούρναρης, γεωργός, καφετζής και ταβερνιάρης.

Βαγγέλης

Πώς οργανώσατε τη ζωή σας τα πρώτα χρόνια στον Άγιο Στέφανο; Συναντήσατε δυσκολίες; Πώς καταφέρατε να τις ξεπεράσετε;

Γιάννης Πετρίδης

Όταν φτάσαμε στον Άγιο Στέφανο εγκατασταθήκαμε σε τσαντίρι. Υπήρχαν τρεις κατασκηνώσεις: η πρώτη στο δρόμο μπροστά από το σιδηροδρομικό σταθμό, η δεύτερη στην περιοχή της Εκκλησίας και η τρίτη κοντά στο δάσος του Κουρεμένου. Ήταν συνολικά εβδομήντα οικογένειες από τα περίχωρα της Κωνσταντινούπολης. Μερικούς μήνες αργότερα ήρθαν και δεκατέσσερις οικογένειες από τα χωριά της Καππαδοκίας. Ένας απ' αυτούς, ο Μιχάλης Αντωνιάδης, που ήταν τετραπέρατος, τους βοήθησε στην εγκατάστασή τους κι έκανε και πολλά χρόνια γραμματέας της Κοινότητας.

Γιάννης Κουλουψούζης

Εμάς μας έφερε εδώ ο αδελφός μου το 1924. Είχαμε ένα θείο στην Επιτροπή Απαλλοτριώσεων και μας έγραφε στους καταλόγους της κάθε απαλλοτρίωσης. Έτσι μας έγραψε και στην απαλλοτρίωση που έγινε στον Άγιο Στέφανο.

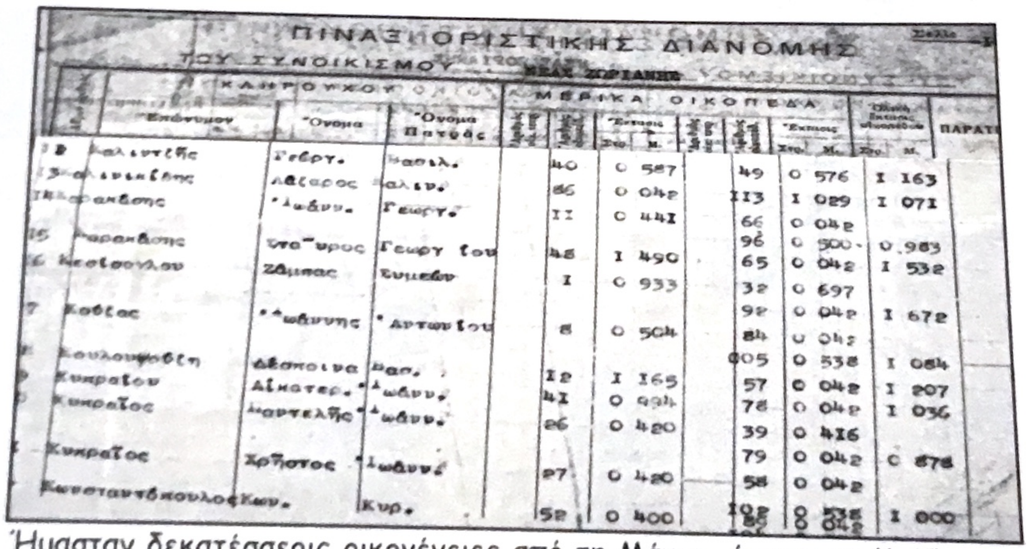

ΠΙΝΑΞ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ

ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ ΝΕΑΣ ΖΩΡΓΙΑΝΗΣ

Α/Α	Επώνυμον	Όνομα	Όνομα Πατρός	ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΣΙΜΟΣ ΓΗ			ΜΕΡΙΚΑ ΟΙΚΟΠΕΔΑ				ΠΑΡΑΤ
				Στρέμ.	Δεκ.	Μ.	Στρέμ.	Δεκ.	Μ.	Οικ. Έκτασις Δεκ. Μ.	
1	Καλιντζής	Γεώργ.	Βασιλ.	40	0	587	49	0	576	1 163	
2	Καλιντζής	Λάζαρος	Καλιντ.	86	0	042	113	1	089	1 071	
3	Καραπάνος	Ἰωάννης	Γεώργ.	11	0	441	66	0	042		
4	Καραπάνος	Στέργιος	Γεώργ του	46	1	490	96	0	500	0 983	
5	Νικολογλου	Ζάμπας	Συμεών	1	0	933	65	0	042	1 532	
6							32	0	697		
7	Καφέας	Ἰωάννης	Αρτεμίου	8	0	504	92	0	042	1 672	
8	Κουλουψούζη	Δέσποινα	Παπ.	12	1	165	84	0	042		
9	Κυπραίου	Αἰκατερ.	Ἰωάννη	41	0	934	005	0	538	1 084	
10	Κυπραίος	Μαρτελῆς	Ἰωάννη	26	0	420	57	0	042	1 207	
11	Κυπραίος	Χρῆστος	Ἰωάννη	27	0	420	78	0	042	1 036	
12	Κωνσταντοπουλοφέων		Κυρ.	52	0	400	39	0	416		
							79	0	042	0 878	
							58	0	042		
							102	0	538	1 000	

Ήμασταν δεκατέσσερις οικογένειες από τη Μάκρη, όπως του Κούζα, του Αραμπατζόγλου, του Νίκανδρου, του Δαυιδόπουλου.

Στήσαμε τη σκηνή μας κοντά το ρέμα, γιατί εκεί έκοβε ο αέρας. Αντίσκηνα υπήρχαν και στο δρόμο προς το λόφο Κουρεμένου. Στο τσαντίρι μείναμε δυο χρόνια μέχρι που μας έδωσαν σπίτι, το 1926.

Ελευθερία Μπερμπάντη

Εγώ ήμουνα μικρή, για δύο για τέσσερα χρονών, δε θυμάμαι, μας είχανε βάλει, λέει, στο τσαντίρι και καθόμαστε. Πόσον καιρό καθίσαμε, δεν ξέρω.

Μαρίκα Αρνή

Στα τσαντίρια ερχότανε, λέει, τα τσακάλια, και γρατζουνούσανε με τα νύχια τους και μεις ζαρωμένα μέσα.

Θανάσης Κωνσταντόπουλος

Η επιβίωση στα αντίσκηνα ήταν σκληρή. Πολλά παιδιά γεννήθηκαν μέσα στις σκηνές, χωρίς φως, νερό και τουαλέτα. Το χειμώνα είχε χιόνια και κρύο, το καλοκαίρι ζέστη ανυπόφορη. Αλίμονο αν αρρώσταινε κάποιο παιδί, αφού ο πιο κοντινός γιατρός ήταν ο Κομιτσάκος στην Κηφισιά, και δεν υπήρχε μεταφορικό μέσο για να το πάνε.

Βασίλης Ιωαννίδης

Τους πρόσφυγες της περιοχής πίσω από το σιδηροδρομικό σταθμό τούς λέγαμε «οι απεναντίοι» ή «Μακρινοί», δηλαδή από την περιοχή της Μάκρης, της Μικράς Ασίας και την Καππαδοκία. Αυτοί ήταν κυρίως έμποροι, δεν ενδιαφέρονταν για την καλλιέργεια της γης, γι' αυτό τους δόθηκε μικρότερης έκτασης κλήρος, περίπου δεκαπέντε στρέμματα και μεγαλύτερος μαγαζότοπος. Ο συνοικισμός λεγόταν Νέα Ζώργιανη και εκτεινόταν ανατολικά από τις γραμμές του τρένου. Ξεκινούσε από τη γέφυρα του μπαρμπα-Λάμπρου και συνέχιζε παράλληλα προς αυτές μέχρι το Βρυσάκι και το εκκλησάκι της Αγίας Τριάδας. Ανέβαινε ως το μοναστήρι του Αγίου Κωνσταντίνου και το δρόμο προς Μαραθώνα.

Τους Κωνσταντινουπολίτες πρόσφυγες, πάνω από εξήντα οικογένειες, που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή μπροστά από το Σταθμό, τους λέγαμε «οι απ' εδώ». Ο συνοικισμός του Αγίου Στεφάνου ξεκινούσε από τις σιδηροδρομικές γραμμές και συνέχιζε κάτω μέχρι τις «μπούκες», τις γαλαρίες δηλαδή του τρένου, ως την περιοχή του Σπατατζικίου και το Συνοικισμό Ποντίων.

Τάκης Σιδηρόπουλος

Ο συνοικισμός Ποντίων αρχίζει από τη σημερινή λεωφόρο Τραπεζούντος, από το Ι.Κ.Α. μέχρι την ταβέρνα «Τα βλάχικα», σήμερα «Αφοί Νέτη». Το κέντρο του συνοικισμού ήταν εκεί που τώρα είναι η ταβέρνα «Μουριές». Τα σπίτια ήταν λίγα και γύρω ήταν όλο χωράφια. Δυσκολευτήκαμε πολύ, αλλά δεν πεινάσαμε.

Γρηγόρης Ίσσαρης

Υπήρχε πολλή φτώχια, τρώγαμε λάχανα με τα φασούλια, όμως η ζωή τότε ήταν πολύ όμορφη. Θυμάμαι τη μητέρα σου, τη Θεια-Ωραιοζήλη, που μας μάζευε στο μανάβικο. Εμείς παίζαμε, μικρά παιδιά ήμασταν. «Ελάτε, πουλάκια μου, ελάτε δα, να σας δώσω ένα μανταρινάκι, ένα τσαμπάκι σταφύλι.»

Ελευθερία Κούρτογλου

Στην αυλή μας, θυμάμαι, ήταν ένας πεύκος πεντακοσιών ετών κι από κάτω υπήρχε ένα μεγάλο τραπέζι με πέτρινους πάγκους. Εκεί τα πρώτα δύσκολα χρόνια έρχονταν πολλοί από το χωριό και τρώγαμε όλοι μαζί. Η γιαγιά μου η Σοφία μάλιστα ζύμωνε κάτι τεράστια καρβέλια για να χορτάσουν όλοι. Όταν περνούσε ο Δερμοσονιάδης με το λεωφορείο και μας έβλεπε, έλεγε στον παππού μου: «πάλι τρως με τα παιδιά σου!». Τον αγαπούσαν όλοι, γιατί τους φρόντιζε κι όταν έφυγε, έλεγαν: «ορφάνεψε το χωριό».

Δεκαετία 1930. Η οικογένεια Κούρτογλου στον πεύκο του σπιτιού τους. Διακρίνονται οι γιοι του Τάσος και Νίκος και από δεξιά καθιστή η Ελευθερία Κούρτογλου.

Πόπη Ταουξή

Αρχικά στο χωριό έγιναν δύο συνοικισμοί προσφύγων με σχέδιο πόλης, η Νέα Ζώργιανη, πίσω από το σιδηροδρομικό σταθμό και ο Άγιος Στέφανος, μπροστά από το Σταθμό, προς την Εκκλησία. Το σχέδιο αυτό το έκανε ο Γιώργος Πολυχρονόπουλος, νομομηχανικός, ο οποίος τελικά έμεινε με την οικογένειά του εδώ. Υπήρχε αγορά και γύρω γύρω τα σπίτια.

Χαράχτηκαν οι δρόμοι και ο χώρος για το Σχολείο και την Εκκλησία Ένα μικρό Νεκροταφείο ήταν στο εκκλη-σάκι του Αγίου Δημητρίου, στη λεωφόρο Μαραθώνος. Το 1933, μετά την επίσημη διανομή της καλλιεργήσιμης γης, οριοθετήθηκε το κοινοτικό Νεκροταφείο στην τωρινή θέση.

Η έκταση που απαλλοτριώθηκε στο συνοικισμό του Αγίου Στεφάνου ανήκε στον Καλλιφρονά, δήμαρχο Αθηναίων, ενώ η έκταση που απαλλοτριώθηκε στο συνοικισμό Ζώργιανης ανήκε στον Ηλιόπουλο, ο οποίος τους παραχώρησε τα καλλιεργημένα κτήματα. Μαζί μ'αυτά, παραχωρήθηκαν και δέκα στρέμματα για Κοιμητήριο και άλλα τόσα για αλώνι. Τ' Αλώνια ήταν στο σημερινό γήπεδο του Ολυμπιακού.

Δεκαετία 1950. Τ' Αλώνια.

Το 1940 συγκροτήθηκε μια επιτροπή για την οριοθέτηση του οικισμού που είχε αρχίσει τις εργασίες της από το 1936. Την αποτελούσαν ο τότε πρόεδρος της Κοινότητας, η δασκάλα Νίτσα Δεσύλλα, κι ένας εκπρόσωπος του Υπουργείου. Τότε ο Άγιος Στέφανος με την Άνοιξη ήταν μία Κοινότητα, με κοινά όρια, με το όνομα «Οικισμός Οίου». Το 1953 χωρίστηκαν οι δύο Κοινότητες, της Άνοιξης και του Αγίου Στεφάνου.

Νίκος Δερμοσονιάδης

Οι πρόσφυγες στον Άγιο Στέφανο αρχικά δεν αποτελούσαν Κοινότητα, υπαγόντουσαν στα Κιούρκα. Για δυο-τρία χρόνια οι γεννήσεις και οι θάνατοι γράφονταν εκεί. Το μόνο οργανωμένο χωριό ήταν τότε η Σταμάτα. Η κοινότητα του Αγίου Στεφάνου έγινε αργότερα.

Βασίλης Ιωαννίδης

Η γη που απαλλοτριώθηκε ήταν σε ποιότητα τεσσάρων – πέντε ειδών, με κριτήριο το εύφορο του εδάφους. Έτσι κάθε οικογένεια για να μην αδικηθεί πήρε κομμάτια απ' όλες τις ποιότητες: οκτώ στρέμματα προς την περιοχή της ραδιοφωνικής κεραίας και οκτώ αριστερά και δεξιά από τις γραμμές. Άλλα έξι στρέμματα στην περιοχή από την άλλη πλευρά της Χελμού, που κατεβαίνει κάτω στις γραμμές ως το κεραμιδαριό. Όλ΄αυτά τα κομμάτια μοιράζονταν με κλήρους. Τεμαχιζόταν η περιοχή και μετά με κλήρωση έπαιρνε κάθε οικογένεια το κομμάτι γης που της τύχαινε. Δυόμισι στρέμματα έπαιρναν στην περιοχή προς την εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου. Ένα κομμάτι στη λεωφόρο Τραπεζούντος, κοντά στη σημερινή Εφορία, κι άλλο

ένα, δύο στρέμματα περίπου, στο Λόφο Νυμφών. Παρακάτω, στις παρυφές της Εθνικής Οδού, στην περιοχή Βαρικά, που είχε καλής ποιότητας έδαφος από τα νερά της Πάρνηθας, δόθηκαν κομμάτια γης για περιβόλια. Στο κάτω μέρος του λόφου του Κουρεμένου, το οποίο εθεωρείτο κεντρικό σημείο, γιατί ήταν κοντά στο Σταθμό, δώσανε λουρίδες από 240 μέτρα και τα ονομάσανε «κήπους». Το σύνολο λοιπόν των στρεμμάτων κάθε οικογένειας ήταν περίπου είκοσι δύο, μοιρασμένο σε ποιότητες.
Εκτός από τη γη τούς δόθηκε κι ένας μαγαζότοπος τριάντα πέντε μέτρων, για να μπορούν να χτίσουν μέχρι τριώροφο μαγαζί.

Γιάννης Κωνσταντόπουλος

Η προσωρινή διανομή κλήρων, που αφορούσε τα καλλιεργησιμα κτήματα, έγινε το 1926, ενώ η επίσημη κλήρωση και διανομή έγινε μετά το 1933. Παραχωρητήρια και τίτλους κυριότητας από το Υπουργείο Γεωργίας και την Αγροτική Τράπεζα πήραν από το 1947 και μετά, εξαιτίας του Πολέμου.

Σταύρος Χαραλαμπίδης

Θυμάμαι, όταν είχε έρθει εδώ ο επικεφαλής της Επιτροπής Παναγιώτης Πεκές που ήταν και κουμπάρος μας, είχε το γραφείο του, ένα τραπεζάκι και μια καρέκλα, στο αντίσκηνο του παππού μου Σταύρου Καψούλη.

Μαρίκα Αρνή

Μας δώσανε τους κλήρους, σπίτι με δύο δωμάτια, ένα κάρο κι ένα άλογο. Στην αρχή μας βοήθησε η οικογένεια του Κυρατζόπουλου, που ήταν κουμπάροι με τους γονείς μου, κι εκείνος ήταν τότε πρόεδρος. Ο πατέρας μου, επειδή είχε μόνο δύο κόρες, του έδωσαν λιγότερα από άλλους, που είχαν πιο πολλά παιδιά.

Γιάννης Πετρίδης

Μας δώσανε ακόμη από ένα αντίσκηνο ανά δύο οικογένειες για τα ζώα μας.

Γιάννης Κουλουψούζης

Σε κάθε συνοικισμό τούς έφτιαξαν από μία παράγκα για τα ζώα, γρήγορα όμως τις χάλασαν, γιατί έκλεβε ο ένας του άλλου τις ζωοτροφές. Με τα υλικά αυτά έκαναν την πρώτη εκκλησία στην πλατεία Αντύπα.

Βασίλης Ιωαννίδης

Την όλη διαδικασία αποκατάστασης των προσφύγων την είχε αναλάβει η «Επιτροπή Αποκαταστάσεως των Προσφύγων» την οποία έλεγχε το Κράτος και η Αγροτική Τράπεζα. Αυτή έδωσε στους πρόσφυγες οικογενειακά βιβλιάρια με την επωνυμία: «Προσφυγικό Οικογενειακό Βιβλιάριο Εποικισμού». Μ' αυτό έπαιρναν ό,τι χρειάζονταν και μετά τους τα χρεώνανε, π.χ. ένα άροτρο, νομή ζώου εις χρήμα, δηλαδή χρήματα για να ταΐζουν τα ζώα τους, βρώμη σποράς, ¼ κάρου ή καροκατασκευής, κριθάρι σποράς, ¼ ίππου ή ½ ίππου εξ αδιαιρέτου για δύο οικογένειες. Τα περισσότερα από τα άλογα αυτά όμως ήταν ακατάλληλα για γεωργικές δουλειές.

Η Αγροτική Τράπεζα και η Κυβέρνηση όρισαν ως τρόπο εξόφλησης και πληρωμής των χρεών, τις «ομολογίες – μετοχές». Μια επιτροπή μοίρασε μετοχές των χιλίων δραχμών σε όλους εξίσου, άσχετα από τη πραγματική περιουσία που είχαν, ως αποζημίωση, για να έχουν μια οικονομική βάση ζωής. Μ' αυτές ψώνιζαν τα βασικά είδη διατροφής για να περάσουν το χειμώνα, μέχρι ν' αρχίσει η νέα παραγωγή γεωργικών ειδών.

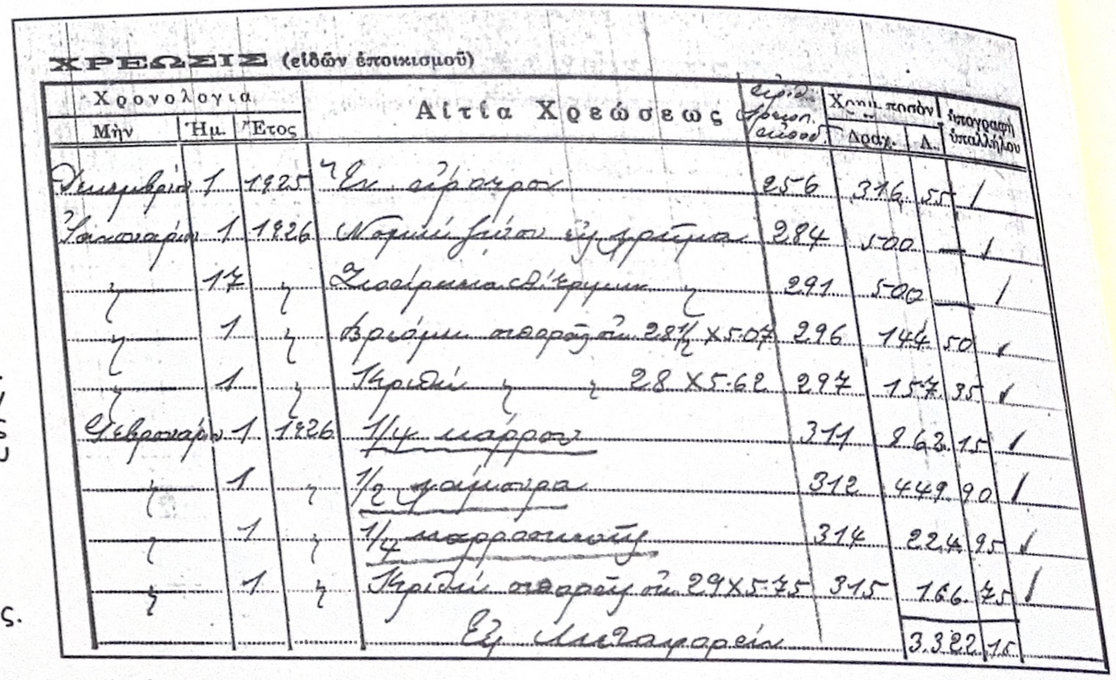

ΧΡΕΩΣΕΙΣ (εἰδῶν ἐποικισμοῦ)

Χρονολογία Μήν	Ημ.	Έτος	Αιτία Χρεώσεως	Εφ.2 Χρεωλ. Αριθμ.	Χρημ. ποσόν Δραχ.	Δ.	Υπογραφή υπαλλήλου
Δεκεμβρίου	1	1925	Ένα άροτρον	256	376	50	/
Ιανουαρίου	1	1926	Νομή ζώων εις χρήματα	284	100		/
"	17	"	Σπαρμα κριθ.	291	500		/
"	1	"	Βρώμη σπαρεῖσα 28½ χ 5.04	296	144	50	/
"	1	"	Κριθή " " 28 χ 5.62	297	157	35	/
Φεβρουαρίου	1	1926	¼ μαρρον	311	263	15	/
"	1	"	½ ζευγάρια	312	449	90	/
"	1	"	¼ καροκατασκευῆς	314	224	95	/
"	1	"	Κριθή σπαρεῖσα 29 χ 5.75	315	166	75	/
			Εξ Μεταφορέως		3.322	15	

Από το προσφυγικό βιβλιάριο του Γεωργίου Ιωαννίδη: "Χρέωσις ειδών εποικισμού".

Από τις μετοχές όμως είχαν ήδη αφαιρεθεί τα έξοδα της κατασκήνωσης, των κάρων, του σπόρου και των άλλων βοηθημάτων, του προσφυγικού σπιτιού και του μαγαζότοπου που πήρανε. Έτσι οι πρόσφυγες τις θεώρησαν κοροϊδία. Αναγκάστηκαν λοιπόν να πουλήσουν προσωπικά τους αντικείμενα, όπως κοσμήματα και χαλιά, για να ζήσουν.

Μιχάλης Κωνσταντόπουλος

Τελικά, παρ' ότι η συνθήκη της Λωζάνης προέβλεπε ανταλλαγή περιουσιών και αποζημίωση των προσφύγων, οι πρόσφυγες πλήρωσαν όλα όσα τους δόθηκαν από το κράτος.

Βασίλης Ιωαννίδης

Τα σπίτια που τους δόθηκαν ήταν διπλοκατοικίες: δύο δωμάτια, μεσότοιχος κι άλλα δύο από την άλλη πλευρά. Μένανε δύο οικογένειες.

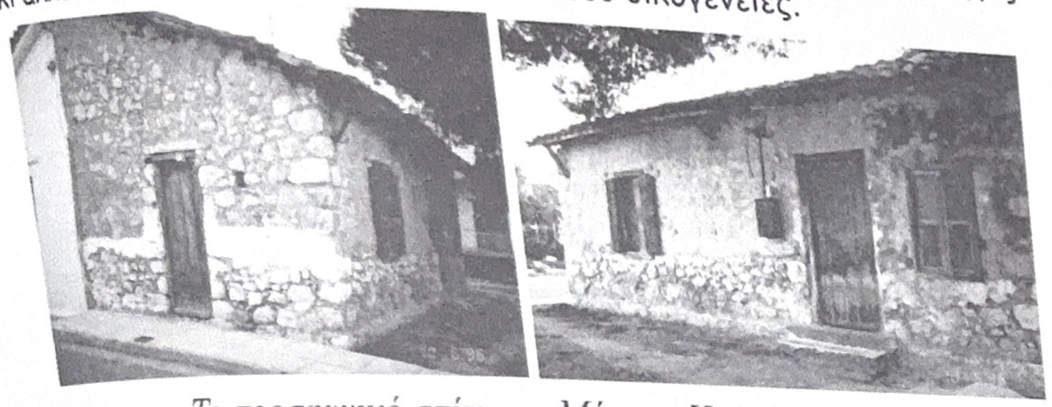

Το προσφυγικό σπίτι του Μήτρου Χαραλαμπίδη.

1934. Οι οικογένειες του Απόστολου και του Λεωνίδα Κωνσταντόπουλου έξω από το προσφυγικό σπίτι τους.

Το ένα από τα δύο δωμάτια κάποιοι το είχαν για αποθήκη ή στάβλο και στο άλλο έμενε η οικογένεια. Για θέρμανση είχε τζάκι. Επίσης, αν σου έβαζαν ξύλινο πάτωμα, δε θα υπήρχε ταβάνι, θα φαίνονταν δηλαδή από μέσα τα κεραμίδια και τα δοκάρια της στέγης, ή, αν ήθελες ταβάνι ξύλινο, δε θα υπήρχε πάτωμα.

1938. Μπροστά στο στάβλο του Βλάση Μπουρτζόγλου ο Βασίλης Ιωαννίδης με το Βασίλη Μπουρτζόγλου.

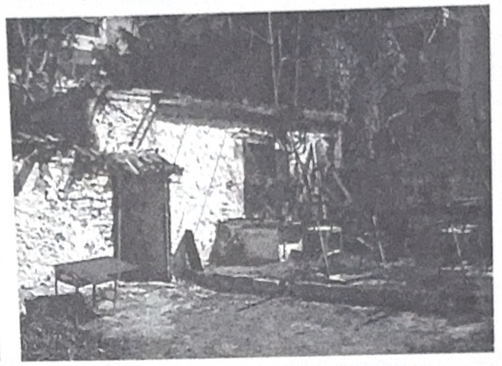

Η αυλή του προσφυγικού σπιτιού της Ελευθερίας Μπερμπάντη.

Τάκης Σιδηρόπουλος

Και σ' εμάς κάτω δεν είχε πλακάκια. Θυμάμαι τη μητέρα μου που έπαιρνε πηλό, τόκανε με τα χέρια της αλοιφή και μ' ένα σφουγγαρόπανο το 'στρωνε και γινόταν ένα καφέ χρώμα, πάνω του έβαζε κουρελούδες.

Νίκος Δερμοσονιάδης

Τα πρώτα χρόνια ύδρευση δεν υπήρχε στον Άγιο Στέφανο. Η περιοχή όμως είχε πολλά νερά και τα περισσότερα σπίτια είχαν πηγάδια και χρησιμοποιούσαν το νερό από αυτά.

Τάκης Σιδηρόπουλος

Εμείς δυο πηγάδια κάναμε, γιατί όταν «χτυπήσαμε» το ένα στα οκτώ μέτρα ήταν το χώμα πολύ σκληρό, άργιλος πήρε αέρα και βούλιαξε.

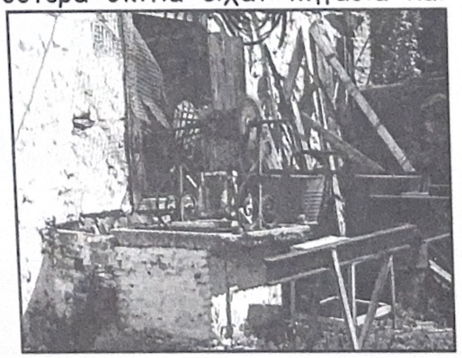

Το πηγάδι, στην αυλή του προσφυγικού της Ελευθερίας Μπερμπάντη.

Βασίλης Ιωαννίδης

Τα σπίτια ήταν φτιαγμένα με κοκκινόχωμα που υπήρχε άφθονο και πέτρες, γιατί δεν είχαν ούτε τσιμέντο ούτε ασβέστη. Για στέγη είχαν κεραμίδια. Σε κάθε σπίτι αναλογούσε πεντακόσια μέτρα αυλή.

Έχοντας μεγάλη ανάγκη για χρήματα, νοίκιαζαν το δωμάτιο - αποθήκη σε παραθεριστές, αφού το επισκεύαζαν το σοβάτιζαν μόνοι τους, κι έβαζαν πάτωμα.

1944. Μπροστά στο προσφυγικό τους σπίτι η Ευανθία Κωνσταντοπούλου με το γιο της Μιχάλη.

Η αυλή του προσφυγικού σπιτιού της Ελευθερίας Μπερμπάντη.

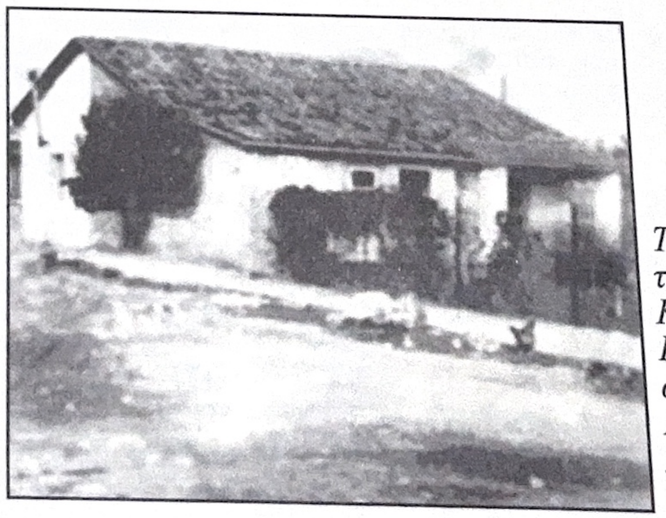

Το προσφυγικό σπίτι του Αναστάσιου Κόκκινου και του Κώτσου Χαραλαμπίδη στις σημερινές οδούς Κωνσταντινουπόλεως-Στρ. Παπάγου-Θερμοπυλών.

Δέσποινα Παπαστεφανάκη

Οι Πόντιοι, έφτιαχναν τα σπίτια τους με πλίνθους. Κάνανε λάσπη με νερό και χώμα και ανακατεύανε μαζί άχυρα. Μετά τα βάζανε σε καλούπι και τα αφήνανε να στεγνώσουν. Φτιάχνανε δυο τρία και μετά τα χτίζανε. Έτσι κάνανε τους τοίχους, που τους σοβάντιζαν για να μη λιώσουν με τη βροχή. Σε πολλές μεριές βάζανε τσίγκους ή λαμαρίνες από βαρέλια που τα άνοιγαν για περισσότερη προστασία. Το πάτωμα το κοκκινίζανε με κοκκινόχωμα κι όσοι μπορούσαν έβαζαν μπετό. Άλλοι έστρωναν πάνω στο χώμα κουρελούδες. Είχαν όλοι πηγάδια που τα έχτιζαν με τούβλο.

Τάκης Σιδηρόπουλος

Θυμάμαι το δικό μας σπίτι, ήταν αρχοντικό, παρά τη φτώχια μας τότε. Είχε δυο δωμάτια με κουζίνα πάνω, το ίδιο κάτω, και μια ξυλόσκαλα εσωτερική. Κάτω κατέβαινες δυο σκαλιά και ήταν το τζάκι. Δίπλα ο συγχωρεμένος ο πατέρας μου έκανε ένα λάκκο, έπαιρνε πέντε τενεκέδες νερό, δεν εξεχείλιζε ούτε κατέβαινε, στην ίδια στάθμη έμενε. Με μια καθαρή κουτάλα, που είχε η μητέρα μου, επαίρναμε από εκεί και πίναμε «γάλα», τέτοιο νερό! Μ' αυτό εμαγείρευε κιόλα στο τζάκι.

Μιχάλης Κωνσταντόπουλος

Ήδη από το 1930 περίπου, εκτός από τα προσφυγικά σπίτια, στην περιμετρική ζώνη του οικισμού, υπήρχαν και κάποιες κατοικίες, χτισμένες από ιδιώτες σε αγορασμένα κληροτεμάχια, όπως των Γιάννη Πολυχρονόπουλου, Παντελή Καραδήμα, Αντώνη Φιλιππάκη, Στέργιου Ρόδιου, Σάββα Περπάντη-Βασιλειάδη, Θανάση Αθανασούλη, Κωνσταντίνου Κέφαλου, Γρηγόρη Κανιά (Αμερικάνου), Κώστα Κατσικόπουλου, Κερά, Ευστάθιου Περδίκη με τον ανεμόμυλο, Ευάγγελου Τασούλα, Κοσμά Σαμίου και Δημήτρη Διακάκη.

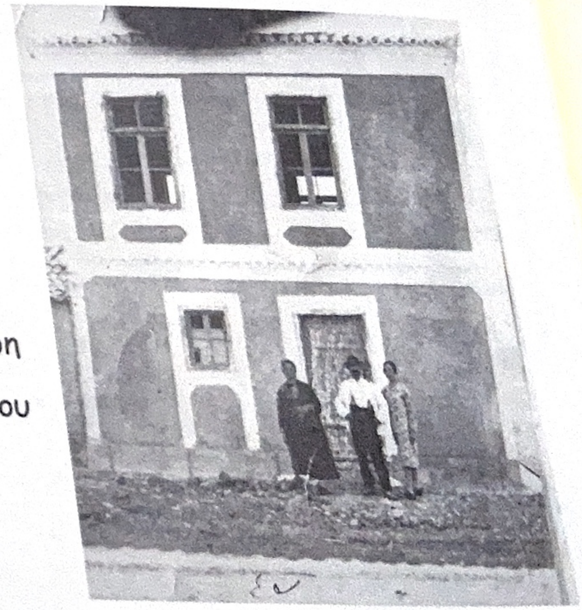

Οικία Αλεξανδράτου.

σπη με νερό
καλούπι και
ίζανε. Έτσι
η βροχή. Σε
άνοιγαν για
ωμα κι όσοι
υρελούδες.

τότε. Είχε
σωτερική.
εμένος ο
ξεχείλιζε
που είχε
Μ' αυτό

Νεφέλη

Πώς ήταν οι σχέσεις σας με τους ντόπιους;

Νίκος Δερμοσονιάδης

Η σχέση των προσφύγων με τους ντόπιους, δηλαδή τους κολλήγους του Εμπειρίκου, ήταν δραματικές. Υπήρχε η ψευδαίσθηση ότι, αν δεν έρχονταν οι πρόσφυγες, πιθανόν αυτές οι εκτάσεις να διανέμονταν στους ίδιους. Γι' αυτό δεν τους συμπάθησαν γιατί θεώρησαν ότι αυτοί τους πήραν τα κτήματα, παρότι αυτά δεν ήταν δικά τους, αλλά του Καλλιφρονά και του Εμπειρίκου και απαλλοτριώθηκαν από το Δημόσιο.

Μιχάλης Κωνσταντόπουλος

Από την απαλλοτρίωση που έγινε για τους πρόσφυγες επωφελήθηκαν και οι κολλήγοι του Εμπειρίκου, στο Παλιό Μπογιάτι. Πήγε ο Βενιζέλος εκεί και, όταν είδε πώς ζούσαν, τους είπε «ζείτε με το 20% από τη δουλειά σας στα κτήματα του Εμπειρίκου. Κάντε κι εσείς επιτροπή για να τ' απαλλοτριώσουμε. Έτσι έδωσε από εβδομήντα πέντε στρέμματα στον καθένα και βολεύτηκαν όλοι. Τόσο καλό τους έκανε ο Βενιζέλος κι αυτοί ούτε τον χειροκρότησαν ούτε τον ψήφισαν.

Ρίτα Μπουρτζόγλου

Μου έλεγε ο μπαρμπ'-Απόστολος ο Τιτόπουλος ότι, όταν πρωτοήρθαν, κατέβηκαν στην Κηφισιά για να ψωνίσουν και γυρνώντας πέρασαν από το Παλιό Μπογιάτι. Εκεί ο Ηλιόπουλος είχε ένα καφενεδάκι, όπου σταμάτησαν να πιουν ένα ούζο. Οι Παλιομπογιατιώτες τους βρίζανε στ' Αρβανίτικα, τους έλεγαν «τουρκαλάδες». Οι δικοί μας όμως γνώριζαν τη διάλεκτο και καταλάβαιναν. Όταν σηκώθηκαν να φύγουν, τους ρώτησαν «τι σας έχουμε κάνει; Έλληνες είμαστε». Τότε κοκκάλωσαν όλοι.

Θανάσης Κωνσταντόπουλος

Πολλές φορές οι ντόπιοι έλεγαν στα παιδιά τους για να τα φοβίσουν «θα φωνάξω τον πρόσφυγα να σε φάει». Εκείνα μας έλεγαν «Τουρκόσπορους» στο σχολείο. Εμείς τους απαντούσαμε ότι ακόμη και το Άγιο Μύρο που αυτοί βαφτίστηκαν από το δικό μας μέρος έρχεται. Οι Μπογιατιώτες δεν παντρευόντουσαν με τους Αγιοστεφανιώτες.

Μαρία Νικολαΐδου

Όταν ο μπαρμπα-Ιωσήφ ο Βούλγαρης παντρεύτηκε την κυρα-Σοφία που ήταν πρόσφυγας από την Προύσα, ένα χρόνο έκαναν να του μιλήσουν οι δικοί του.

Νίκος Δερμοσονιάδης

Πέρασε αρκετός καιρός για να υπάρξει κάποια συμφιλίωση. Για πολλά χρόνια γάμοι δεν γίνονταν μεταξύ τους. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο τα πράγματα αλλάξαν, οι νέοι γνωρίστηκαν μεταξύ τους κι άρχισαν να παντρεύονται.

Γεθσημανή Βαφειάδου

Μας κυνηγούσαν με τις πέτρες, «η συμφορά του Αλή Πασά» μας λέγαν. Αργότερα όμως άρχισαν να παντρεύονται τα κορίτσια μας με δικούς τους και το αντίστροφο. Έτσι τέλειωσαν αυτά.

Δέσποινα Παπαστεφανάκη

Εμείς οι Πόντιοι περάσαμε πολύ καλά εδώ. Με τους Κωσταντινοπολίτες πρόσφυγες οι σχέσεις μας ήταν πολύ καλές, πρόσφυγες αυτοί πρόσφυγες κι εμείς. Έχω φιλίες μαζί τους από το σχολείο.

Νατάσσα

Ποιες ήταν οι πρώτες ασχολίες των κατοίκων και πώς άλλαξαν στη συνέχεια;

Νίκος Δερμοσονιάδης

Η κύρια ασχολία τους εδώ ήταν η καλλιέργεια της μπάμιας. Το σπόρο της τον είχαν φέρει από τα περίχωρα της Κωνσταντινούπολης, ο Χαραλαμπίδης, ο Χαβιαρόπουλος και ο Κυρατζόπουλος. Ήταν η ονομαστή πολίτικη μπάμια «ταρλασί», που στη συνέχεια έγινε γνωστή με το όνομα «μπάμια Μπογιατίου». Ήταν μικρή και νόστιμη.

Μιχάλης Κωνσταντόπουλος

Σπόρο μπάμιας έφερε και ο Φίλιππας Νικολαΐδης στο φέσι το δικό του και του γιού του Λάζαρου. Στο χωριό Βίδος, έξω από την Πόλη, καλλιεργούσε ογδόντα με εκατό στρέμματα μπάμιας. Σ' αυτά μάλιστα είχε για εργάτες Ρώσους αξιωματικούς, φυγάδες μετά την επανάσταση του 1917, και τους τάιζε τραχανά και πράσα. Τα καλοκαίρια πλημμύριζε η αγορά της Πόλης με την «μπάμια Βίντο», όπως την έλεγαν.

Βασίλης Ιωαννίδης

Καλλιεργούσαν για τρία χρόνια μπάμια και μετά, για ν' ανανεωθεί το χώμα, καλλιεργούσαν καλαμπόκι, σιτάρι ή βρώμη. Η μπάμια Μπογιατίου ήταν ξερική και άγνωστη στην Ελλάδα. Μπάμιες καλλιεργούσαν στη Χαλκίδα και στο Μενίδι, αλλά εκείνες ήταν ποτιστικές, γι' αυτό γίνονταν μεγάλες και άνοστες.

Οι μπάμιες Μπογιατίου, λοιπόν, έγιναν ονομαστές και τις πουλούσαν με το κομμάτι. Το βράδυ μαζευόταν όλη η οικογένεια και καθαρίζανε τις μπάμιες που είχαν βγάλει το πρωί, τις μεγάλες τις άφηναν για σπόρο και κρατούσαν μόνο τις μικρές. Τις μετρούσανε και τις συσκευάζανε αριθμημένες και με το όνομα του καλλιεργητή.

Τις πουλούσανε σε εμπόρους, οι οποίοι δίνανε το χειμώνα δάνεια στους καλλιεργητές και το καλοκαίρι φορτώνανε περίπου δυο φορτηγά καθημερινά και τα πηγαίνανε στην αγορά. Οι έμποροι έρχονταν κάθε Κυριακή κι έκαναν λογαριασμό για να ξοφληθεί το χρέος.

Στα πρώτα χρόνια. Ανάπαυλα από τον καθημερινό μόχθο. Διακρίνονται όρθιοι οι: Απόστολος και Χρήστος Κωνσταντόπουλος, Ευανθία, Φωφώ και Αγάθη Κωνσταντοπούλου. Καθιστός ο Βλάσης Μπουρτζόγλου.

Πόπη Ταουξή

Την μπάμια τη φύτευαν τον Απρίλη κάνοντας «ταϊφά», δηλαδή δούλευαν σε ομάδες, κάθε μέρα και σε άλλο χωράφι. Μια νοικοκυρά από τις οικογένειες που συμμετείχαν στον «ταϊφά» μαγείρευε για όλη την ομάδα. Το φαγητό ήταν πάντα η φασολάδα. Έπρεπε το χωράφι να είναι οργωμένο και το χώμα ανάλαφρο. Με μία τσάπα άνοιγαν τις αλίες, αυλάκια πλάτους πενήντα εκατοστών, σε απόσταση δέκα εκατοστών η μία από την άλλη. Μετά με το παλούκι άνοιγαν πέντε τρύπες στην κάθε σειρά της αλίας βάζοντας από ένα σπόρο μπάμιας. Από πίσω ερχόταν ένας με το τουρμούκι, δηλαδή την τσουγκράνα και τις σκέπαζε με απαλό χώμα. Μετά από λίγο καιρό, όταν άρχιζε να φυτρώνει, έβγαζαν τα χορτάρια και σκάλιζαν. Περί τα τέλη Ιουνίου άρχιζαν να μαζεύουν την μπάμια. Τύλιγαν τα χέρια τους με κρεμμυδότσουφλα και τα έδεναν με κουρέλια, για να αποφύγουν τον ερεθισμό και τη φαγούρα που προκαλεί η μπάμια στο δέρμα. Η όλη διαδικασία ξεκινούσε πολύ πρωί.

1948. Από αριστερά όρθιοι: Δ. Τιτόπουλος, Κ. Ταουξής, Κ. & Σπ. Κυριάκης, Λεων. Κωνσταντόπουλος, Κ. Μυλωνάς, Λαζ. Νικολαΐδης, Ευαγγ. Χαβιαρόπουλος. Μπροστά: Κ. Νικολαΐδης, Θαν. Κωνσταντόπουλος

Μιχάλης Κωνσταντόπουλος

Η μεταφορά της γινόταν στη δεκαετία του 1930 μ' ένα φορτηγάκι Φορντ με μουστάκια, του Χοντρογιάννη. Αργότερα τις μπάμιες μετέφερε ο Θανάσης Παπαστεφανίδης, ο Στάθης Μακρής, ο Βαγγέλης Μανουσάκης και ο Λεωνίδας Νικολαΐδης. Στο τέλος, όταν μειώθηκε η παραγωγή, τις μετέφεραν με δύο μοτοσυκλέτες ο Χρηστάκης Μπουρτζόγλου και ο Παναγιώτης Νικολαΐδης.

Μαρίκα Αρνή

Στη «Ντέλιζα» ο πατέρας μου έκανε κήπο με μαγγανοπήγαδο. Είχε ζαρζαβατικά που τα μετέφεραν στην Αθήνα με φορτηγά. Στη θέση του σημερινού γηπέδου ήταν τ' Αλώνια, όπου αλώνιζαν όλοι. Είχαμε κοινά όλα τα απαραίτητα εργαλεία και το άλογο.

ος.

δηλαδή δούλευαν σε
από τις οικογένειες
δα. Το φαγητό ήταν

ρθιοι: Δ.
. Κ. & Σπ.
ντόπουλος,
ολαΐδης,
προστά: Κ.
ντόπουλος

σία ξεκινούσε

ηγάκι Φορντ
μετέφερε ο
Λανουσάκης
παραγωγή,
γλου και ο

αδο. Είχε
θέση του
κοινά όλα

Γιάννης Πετρίδης

Θέριζαν με τα δρεπάνια και μετά ο καθένας έκανε τη θημωνιά του και την πήγαινε εκεί. Θυμάμαι τον μπάρμπα Χρήστο το Βασιλειάδη που περίμενε να φυσήξει για να λιχνίσει με τη γιάφα, την ξύλινη πιρούνα.

Πόπη Ταουξή

Το αλώνισμα γινόταν αρχικά με τ' άλογα και μετά ερχόταν μια μηχανή. Ο καθένας αλώνιζε το στάρι του, υπήρχε μάλιστα και φύλακας που το φυλούσε.

Μαρίκα Αρνή

Βοηθούσαμε κι εμείς και ξενυχτούσαμε μαζί τους για να τα φυλάμε.

Γρηγόρης Ίσσαρης

Τους θερινούς μήνες φύλακας ήταν κι ο παππούς μου Γρηγόρης Κωνσταντινίδης μαζί με το Στέργιο το Ρόδιο. Θυμάμαι κοιμόντουσαν εκεί τα βράδια. Εγώ τους πήγαινα φαγητό. Η πληρωμή τους ήταν κάποιες οκάδες στάρι. Το αλώνισμα ήταν γιορτή για όλο το χωριό και ειδικά για τα μικρά παιδιά. Όταν τέλειωνε τρέχαμε γρήγορα να καθαρίσουμε τ' Αλώνια, για να τα κάνουμε γήπεδο και να παίξουμε μπάλα.

Αλώνισμα στο χωράφι.

Στ' Αλώνια

Πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Θερισμός. Οικογένεια Πεντζερίδη.

Γιάννης Κωνσταντόπουλος

Προπολεμικά πηγαίναμε για άλεσμα τα σιτάρια μας στο μύλο του Φραγκή Κιουράνη στο Καπανδρίτι, ενώ στην Κατοχή που το στάρι ήταν λιγοστό, το αλέθαμε στο μικρό μύλο του Αντρέα Ζαγάρη, στη σημερινή λεωφόρο Τραπεζούντος και στου Κλεόπα Κοντόπουλου, απέναντι απ' τις γραμμές του τρένου.

Ελευθερία Κούρτογλου

Είχαμε κι εμείς στην αυλή μας μύλο που έπαιρνε νερό απ' το πηγάδι κι άλεθε τα σιτάρια που μας έφερναν.

Γιάννης Πετρίδης

Στα σπίτια μας είχαμε κότες, κατσίκες. Είχαμε και αγελάδες, εμείς, ο Λάζαρος Χαβιαρόπουλος ο Ηλίας Νικολαΐδης, ο Σταύρος Σταυρίδης, ο Βλάσης Μπουρτζόγλου και ο Γιάννης Μπερμπάντης. ο Λεωνίδας Κωνσταντόπουλος είχε, εκτός από αγελάδες, και πρόβατα, όπως και ο Απόστολος Κωνσταντόπουλος. Είχαμε και άλογα, εμείς, ο Ηλίας Νικολαΐδης, ο Σταύρος Σταυρίδης και ο Λεωνίδας Κωνσταντόπουλος, που όργωναν τα χωράφια τους και πήγαιναν με πληρωμή και σε άλλα χωράφια.

1939. Στο κτήμα του Βλάση Μπουρτζόγλου με τις αγελάδες. Από δεξιά Αμ. Ιωαννίδου, Αφρ. Μπουρτζόγλου, Βασ.Ιωαννίδης, Ελ. Ιωαννίδου, Γ. Βασιλικιάς και Βλ.Μπουρτζόγλου με τα παιδιά του Σταύρο, Τάκη και Χρήστο.

Το κάρο του Γιώργου Ταουξή. Αριστερά ο ίδιος.